

Riksdagens protokoll

1992/93:3

Onsdagen den 7 oktober

Kl. 10.00 – 12.55

Protokoll
1992/93:3

1 § Ny riksdagsledamot m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från Riksskatteverket inkommit bevis om dels att Lars Ulander (s), Farsta, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 7 oktober 1992 sedan Anita Modin (s) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare har utsetts Sylvia Lindgren, Enskede, Bengt Lindqvist, Tyresö, Kristina Persson, Stockholm, Sven-Åke Nygårds, Bromma, Carin Jämtin, Stockholm, Stig Gustafsson, Bromma, och Kristina Nordström (alla s); dels att Elisabet Nihlfors, Stockholm, och John Ahlmark, Stockholm, (båda fp) utsetts till ersättare för riksdagsledamöter med stöd av 14 kap. 14 § vallagen.

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 7 oktober 1992

Lars Tottie

Sven-Georg Grahm

2 § Partiledardebatt med anledning av regeringsförklaringen

Anf. 1 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! De senaste veckorna har varit dramatiska. Svensk ekonomi hamnade i en akut ekonomisk kris och vårt land försattes i en utomordentligt allvarlig situation. Riskerna för enskilda människor blev stora. Räntorna steg till sådana nivåer att många fruktade att de skulle tvingas gå från hus och hem.

En lång rad i grunden sunda företag med kapacitet att stå emot kriser höll likväl på att slås ut. Väl utslagna hade de aldrig kommit igen. En flerdubbling av arbetslösheten hade varit oundviklig. Till detta kommer det skenande budgetunderskottet.

När arbetslösheten stiger måste en allt större del av skattepengarna användas till att betala arbetslöshetsunderstöd, förtidspensionering och socialbidrag. När statsskulden växer slukar ränteutgifterna alltmer resurser. Det blir allt mindre pengar kvar till välfärden, till pensioner och barnbidrag, sjukvård och äldreomsorg, ungdomsverksamhet och kultur.

Dessa dramatiska hot, riktade mot enskilda människor och familjer, mot företag och kommuner, ja, mot hela vårt land, ledde till något som redan måste beskrivas som ett historiskt beslut från Socialdemokraternas sida. Trots att det finns en klar borgerlig majoritet i riksdagen, trots att regeringen har bedrivit en utmanande blockpolitik och trots att Socialdemokraterna kunde ha utnyttjat situationen för att uppnå egna partipolitiska fördelar erbjöd vi vårt stöd för att i samverkan lösa krisen.

Financial Times skrev häromdagen att inget annat socialdemokratiskt parti i världen skulle ha kunnat spela en liknande roll. Vi ställde upp, men vi gjorde det inte för att rädda regeringen Bildt, vi gjorde det för Sveriges och medborgarnas skull. Vi gjorde det därför att ingen regering i framtiden – vare sig en borgerlig eller en socialdemokratisk – kommer att kunna förverkliga sina idéer, sina visioner, sina förhoppningar om vi inte får ordning på landets ekonomi igen. Det är en gemensam grundläggande förutsättning.

Det har varit svåra och smärtsamma beslut. De drabbar löntagare, barnfamiljer, pensionärer och boende. Men jag vill med skärpa understryka att dessa grupper skulle ha drabbats långt värre om vi hade låtit utvecklingen löpa i väg av sig själv, styrd av marknadskrafterna. Effekterna skulle ha blivit långt värre. Därför har vi gått in och försökt lindra effekterna genom politiska beslut.

Vi har också skärpt skatterna för höginkomsttagarna, kapitalägarna och förmögenhetsägarna. Avdragsrätten för dem som bor i villa och bostadsrätt har vi kunnat hålla kvar på en högre nivå. Vi har avvisat det som vi menar är skadliga och orättfärdiga nedskärningar i välfärden. Vi gör en enorm satsning för att få ned arbetslösheten och skapa sysselsättning. Nära 10 000 öronmärkta miljoner satsas nu på utbildning och jobb. Det kommer att innebära att mer än 100 000 människor slipper att gå arbetslösa. Vi har dessutom avväjrt en rad hot mot löntagarna och deras organisationer. Det har vi gjort för att få ned arbetslösheten, pressa räntorna och börja kampen mot det farliga budgetunderskottet.

Jag har hört några borgerliga företrädare säga att det var Carl Bildt som öppnade samarbetet. Med förlov sagt, det var Socialdemokraterna för det är vi som tar riskerna. Jag har också sett att en del tidningar beskriver den uppgörelse som vi nu har fått till stånd mellan den borgerliga regeringen och Socialdemokraterna som blockpolitikens död. Det är ett något yrvaket påstående.

Också den regering jag ledde var en minoritetsregering som var tvungen att söka stöd hos andra partier för att lotsa sina förslag genom riksdagen. Det gjorde vi i god pragmatisk anda. Därför har svensk ekonomi, trots krisen, också starka sidor. Vi har Europas lägsta inflation, löneökningar som är betydligt lägre än i Tyskland och låg sjukfrånvaro. Det är effekterna av en rad viktiga beslut som togs under den förra socialdemokratiska regeringens tid. Vi gjorde t.ex. upp om skattereformen och energipolitiken. Vi tillsatte

Rehnberggruppen, vi förändrade sjukförsäkringen, vi fick ett EES-avtal och vi lämnade in ansökan om medlemskap i EG. Blockpolitiken har i praktiken varit begravd under lång tid, men den återuppväcktes förra hösten när vi fick en statsminister som proklamerade den enda vägens politik och en moderatledd regering som sade att vi nu skall sänka skatterna och privatisera så att marknaden kan ta över och lösa alla problem.

Mitt erbjudande att regeringen skulle ta 100 dagar på sig och fundera igenom hur man skulle hantera den besvärliga parlamentariska situationen avfärdades arrogant med att socialdemokratin var överkörd av regeringens handlingskraftiga rivstart. Nöjda och självsäkra moderata statsråd började sälja ut statliga företag och utlova dramatiskt sänkta skatter till dem som har förmögenheter och aktier, dvs. de som i den moderata propagandan kallas för de välståndsbildande krafterna. Det är en del av dessa krafter som nu har gått bärsärkagång i den svenska ekonomin och krossat mycket av styrkan och framtidstron.

När regeringen Bildt presenterade sin regeringsförklaring för ett år sedan konstaterade jag att det var ett bräckligt dokument som hade utformats för att göra det möjligt att bilda en regering, men som det inte skulle vara möjligt att regera efter. Jag påpekade vid samma tillfälle att redan knappt tre veckor efter valet hade den svenska aktiebörsen fallit med åtta procent. Det var uppseendeväckande eftersom alla hade väntat sig det rakt motsatta: att marknaden skulle reagera positivt på en borgerlig valseger. Jag sade: "Tänk om det är så att marknaden inte litar på den borgerliga finanspolitiken." Mina farhågor viftades bort. Regeringen fortsatte på sin enda väg. Vårt land styrdes, enligt statsministern, av Sveriges mest kompetenta regering.

Så sent som i juni i år, när riksdagen skiljdes åt, konstaterade en nöjd statsminister: "Vi kan i dag säga att Sverige äntligen är på rätt väg in i 90-talet med dess rika möjligheter." Han sade vidare att: "Det alternativ som socialdemokratin står för saknar varje form av realism..."

Så kom då upprinnelsen till krisen: regeringens möte på Harpsund den 22-23 augusti. Då, om inte förr, borde regeringen ha utarbetat ett nytt alternativ och därefter ha tagit kontakt med socialdemokratin. I stället efterlämnade mötet på Harpsund intrycket att löftena om nya reformer och fortsatta skattesänkningar skulle uppfyllas.

Kursen låg fast. Regeringen förde, enligt finansministern, ingen veckopolitik. Håll ut! sade statsministern. Och Alf Svensson kommenderade: Upp med mungiporna, det är inte så farligt som det låter. Det lät ungefär som när försvarsminister Anders Björck inspekterar ett militärt hederskompani. Då förstår TV-tittarna vad jag menar.

När oron ändå ökade sade statssekreteraren i statsministerns kansli irriterat i en intervju att marknaden har bristande kunskaper. Jag vill påstå att i det ögonblicket kraschlandade de högtflyende och redan vingliga nyliberala idéerna. Den i moderata ögon snudd på gudomliga marknaden visade sig ha en rad dåligt informerade överstepräster, som inte hade vett att ge sin välsignelse åt den enda vägens politik.

När Riksbanken tvingades höja räntan till historiskt höga 500 % kom sanningens minut. Först då kom det som jag kallar för förhandlingar verkligen till stånd mellan regeringen och socialdemokratin.

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

Det var med förvåning jag tog del av regeringsförklaringen. Den uppgörelse som träffats med socialdemokratin, och som redan betraktas som historisk, nämns mera i förbigående. Regeringen missar ju därmed ett viktigt tillfälle att visa att vi i Sverige – tillsammans över blockgränserna – är beredda att gå till offensiv, att visa hur vi tänker ta itu med de stora problemen som arbetslösheten, de höga räntorna och budgetunderskottet. Riksdagsöppnandet blev därmed i onödan en förlorad dag för svensk ekonomi.

Regeringen fortsatte däremot att utmåla sitt första år som lyckosamt. Det ger enligt min mening inte något ansvarsfullt och krismedvetet intryck. Det finns ett illavarslande bråddjup mellan den bistra verklighet vi just nu står mitt uppe i och regeringsförklaringens påstående att den politik som regeringen för ett år sedan lade fast har varit framgångsrik. Regeringen lovade förra hösten att bryta den ekonomiska stagnationen. I stället har svensk ekonomi hamnat i en akut ekonomisk kris, som regeringen inte på egen hand haft kraft att ta sig ur. En uppgörelse med socialdemokratin blev nödvändig.

Regeringen lovade också att välfärden och den sociala omsorgen skulle förbättras. I stället har vi upplevt ett år av nedskärningar och försämringar.

Regeringsförklaringen innehåller därtill klart missledande formuleringar. Alla vet att det blir hyreshöjningar. I regeringsförklaringen uttrycks det: "Byggekostnaderna sjunker. Ökad konkurrens kommer att pressa kostnaderna än mer." Att villa- och bostadsrättsinnehavare genom uppgörelsen med socialdemokratin också i fortsättningen får rätt att dra av 30 % nämns inte. Skulle det inte ha varit på sin plats att ge det beskedet till alla dem som oroar sig för hur de skall kunna klara sina lån? I stället säger regeringen att kapitalinkomstbeskattningen, och därmed avdragsrätten, sänks till 25 % år 1995. Vi vet ingenting om det i dag, men vi vet att många förtvivlat undrar om de om ett år skall kunna bo kvar i sina hus och bostadsrätter.

Det faktum att tiotusentals kommunalt anställda kvinnor inom sjukvården, barnomsorgen och äldreomsorgen riskerar att mista jobbet påstår regeringen cyniskt ger kvinnor nya möjligheter att starta eget. Det är inte fråga om att kvinnor får det bättre. Det som händer är att de sparkas ut från sina arbetsplatser, för att möta efterkrigstidens största arbetslöshet och skyhöga räntor, som gör det väldigt svårt att starta eget företag. Om man vet någonting om småföretagsamhet inser man det.

Jag upplever det som att regeringsförklaringen på vissa punkter är en föroläpande underskattning av det svenska folkets fattningsförmåga.

Fru talman! Vi har under de senaste åren fått uppleva förändringar i en omfattning och i en takt med få motsvarigheter, åtminstone i modern tid. Det började när hela den kommunistiska samhällsmodellen bröt sönder och samman. Vid det tillfället passerades en historisk milstolpe. Öststatskommunismens kollaps var slutet på en mörk epok, som inte bara plågat och förtryckt folken i de tidigare kommunistiska länderna utan som i 40 års tid har delat Europa och hållit världen i terrorbalansens järngrepp.

När Berlinmuren föll blev det ljusare, men mitt i glädjen fanns det ändå anledning för oss i väst att vara försiktiga med att slå oss själva för bröstet. Jag sade det vid flera tillfällen. Att kommunismen vittrade sönder inifrån var en stor sak, men det betydde inte att marknadsekonomin automatiskt

befriades från sina begränsningar, baksidor och avarter. Det har vi fått uppleva med smärtsam tydlighet sedan dess.

Redan ett par år in på det 90-tal som skulle bli de nyliberala marknadsförespråkarnas verkliga skördetid är deras övertro på marknadslösningar djupt misskrediterad.

Den fria marknad, som 80-talets trosvisa nyliberaler menar borde sköta allt, som omsorg, vård och utbildning, rister nu av inre konvulsioner. Den nyliberala marknadsmodellen byggde inget bestående där den under 80-talet praktiserades. Den skapade i stället en rad gigantiska problem som arbetslöshet, budgetunderskott, konkurser, ett fattigare och ett orättvisare samhälle.

De marknadsaktörer som likt ett slags ekonomins västernhjältar red i väg utmed den nyliberala vägen mot friheten, lyckan och tillväxten har ramlat ned från sina höga hästar. Hoppet ställs nu återigen till politiken och till de gemensamma lösningarna. Men politikens villkor har förändrats. Vi kan inte bara gå tillbaka till gårdagens politiska lösningar – så enkelt är det inte. Vi behöver ett nytt tänkande och en ny strategi. Jag menar att det nu är dags för dagens radikala politiker och världens framstående nationalekonomer att komma samman, precis som på 30-talet, och inte bara enas om en teori om hur man skall kunna sköta våra länder på ett anständigt sätt utan också omsätta kunskaperna i praktisk handling.

Som jag ser det, är det den största politiska och ekonomiska uppgiften de närmaste åren, att i Sverige och i omvärlden hitta en modell och metoder som gör att vi varaktigt får ned arbetslösheten. Arbete är själva grunden för att människor skall ha frihet att forma sina liv som de själva vill. Full sysselsättning är nödvändig för att minska de ekonomiska och de sociala klyftorna i ett land, och arbete åt alla är en förutsättning för att människor skall ha tilltro till demokratin.

Det som följer i arbetslöshetens spår – försämrad levnadsstandard för många människor och ökade orättvisor mellan dem som har och dem som saknar möjlighet att försörja sig, känslan att stå utanför och vara värdelös – skapar ett spänt och farligt politiskt klimat.

I det sammanhanget är den uppgörelse vi nu har åstadkommit i Sverige faktiskt ett inte oväsentligt bidrag. Det ger ett hopp inom och utom Sverige. Alla länder måste nu göra sitt yttersta för att få ned antalet arbetslösa i de egna länderna. Men det räcker inte.

Det ekonomiska och politiska samarbetet mellan länderna måste öka. Vi är alldeles för beroende av varandra för att kunna åstadkomma en långsiktig hållbar utveckling på egen hand. Kapitalet rör sig redan fritt över gränserna, och det måste också de politiska besluten göra. Det gäller inte bara den ekonomiska politiken och kampen mot arbetslösheten. Det gäller i lika stor utsträckning ansvaret för miljön, flyktingpolitiken, Östeuropas återuppbyggnad och insatserna i tredje världen.

Marknaden skall användas till sådant som den är bra på, men det krävs politisk handling för att demokrati, frihet, rättvisa och fred skall prägla utvecklingen i det framtida Europa och Sverige.

Det handlar om rätt till arbete, social trygghet, god miljö och möjligheter

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

för människor i olika länder, med olika etniskt och nationellt ursprung, att leva tillsammans, utan rädsla och konflikter.

Mot denna bakgrund är det nu en och annan som får ångra att han beskrev socialdemokratin som en förbrukad kraft. Jag är stolt över att leda ett parti som tillhör både gårdagen och framtiden.

(Applåder)

Anf. 2 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det är förvisso kris i Sverige, och det behövs krafttag – det kan jag hålla med Ingvar Carlsson om. Samtidigt som jag gratulerar regeringen till att det blev en uppgörelse med Socialdemokraterna vågar jag påstå att det var bra att några partier stannade utanför regeringssfären – annars kunde riksdagen lika gärna stänga för säsongen, så fort den har öppnat. Risken kvarstår att detta är ett transportkompani.

Vi lovar att göra vad vi kan för att vara livaktiga och obekväma som oppositionsparti. Jag förstod att Socialdemokraterna kommer att vara både regeringsparti och oppositionsparti – det blir intressant. Ny demokrati må synas vara ett litet parti, men det är större än vad det verkar. Och glöm inte den allmänna opinionen! Den finns kvar, och det var faktiskt därifrån vi kom en gång.

I det nya parlamentariska läget har vi ännu större anledning att attackera den politiska klassen, vars privilegier inte påverkades av de två krispaketen över huvud taget. Vi kommer också att försöka avslöja spelet om de heliga korna. Jag återkommer till det.

Det första krispaketet vanns – enligt uppgift i media, som är mera intresserade av sport än av politik – med 10-5 av Socialdemokraterna. Därför finns där också starka socialdemokratiska inslag – det kan jag hålla med Ingvar Carlsson om. Det lär då behövas någon som påminner om marknadsekonomi, någon som envetet jobbar för företagsamheten och som vill skapa jobb, inte skapa sysselsättning.

Det skall i detta läge också bli intressant att se hur media kommer att agera. Det finns ju i praktiken inte en enda tidning i Sverige utanför de fem partiernas kontroll, dvs. de fyra regeringspartierna plus Socialdemokraterna. Tidningarna är partiorgan, även om man koketterar med prefixet oberoende.

Vilken är då Socialdemokraternas roll i det hela? Ja, vi har alldeles nyss fått höra hur världens bästa socialdemokrater ingripit för att rädda Sverige; ädelmodet känner inga gränser. Men man har hittills fått för litet beröm, har jag förstått, bl.a. i regeringsförklaringen.

Socialdemokraterna har gått ut och talat om för sina medlemmar, att medan statsminister Carl Bildt ställer till problemen är det Ingvar Carlsson, Allan Larsson och Mona Sahlin som löser dem. Jag förmodar att det är litet svårt för regeringspartierna att öppet kommentera det här – ni skall ju samarbeta.

Låt mig säga att Socialdemokraterna genom ett mångårigt regeringsinnehav ligger bakom de tomma löftena och de s.k. reformerna, som i själva verket var kedjebrev, som skulle betalas av våra barn. Nu sprack den ballongen.

Verkligheten är vår värsta fiende, brukar man säga på den kanten, och nu är verkligheten här.

Det blev inte så mycket av de pensioner som man utlovade, och den solidariska lönepolitiken gav färre jobb, inte fler. Det sociala skyddsnätet visade sig inte fungera utan självrisker för medborgarna. Världens längsta semester har också visat sig vara för lång, och jag förstår inte att man blir så förvånad över det. Sysselsättningspolitiken har hela tiden resulterat i arbetslöshet när verkligheten trängt sig på.

Nej, jag tror inte att Socialdemokraterna har räddat Sverige i detta läge. Men de kan göra det, därför att de deltar i arbetet med att städa upp det som de själva har ställt till. Det är snyggt, så länge det varar.

Vad jag kan se, och vad Socialdemokraterna förvisso hoppas se, är att Folkpartiet och Socialdemokraterna faller i armarna på varandra. Det är givetvis en stimulerande vittring av makt för ett parti som vantrivs så otroligt utanför regeringens maktsfär. Nu är de med och kan tala med sina kompisar i regeringen varje dag.

Jag kan tänka mig den politiska klassen samlad i ett klassrum, med Carl Bildt som ordningsman, skötsamme Alf längst fram på första bänk, lille Olof, med en obesprutad slangbella i fickan, som kikar ut genom fönstret, och buspolarna Ingvar och Bengt längst bak som drar Anne Wibbe i håret. Då och då kommer magister Verkligheten in, och han har påfallande drag av Bengt Dennis – Rambo – och skrämmer klassen till ordning och läxläsning. Körsång kommer alldeles uppenbart att bli det sämsta ämnet – det låter som om man kommer att sjunga kanon i stället.

Om vi tittar på krisens anatomi efter de här två krispaketen kan vi konstatera att operationen möjligen lyckades men att patienten fortfarande ligger i respirator med ca 20 % ränta. Valutaoron fortsätter, och Alf Svensson och jag, som känner psalmboken väl, ställer givetvis upp på psalmistens ord: Vår egen kraft ej hjälpa kan, vi vore snart föröddas. Dock med oss står den starke man, vi står av honom stödda.

Det som nu kan rädda Sverige är händelser i Europa. Man ställer sig då frågan om den tyska riksbanken är lika intresserad av att lösa Sveriges problem som den svenska riksbanken är. Jag tror inte riktigt det. Vi måste ha tur, men det har ju skickliga människor – och efter vad jag har förstått finns det gott om dem i denna kammare, i alla partier.

Krisen är för övrigt inte bara ekonomisk och monetär, utan den är internationell, social och psykologisk.

Den ekonomiska och monetära delen av krisen behandlades alltså med skrämseleterapi: Man skrämde fram två paket. Man skrämde med det kända i form av en riksbankschef och med det okända i form av något som kallas för marknaden, låt vara att man hade svårt att förstå vad det var. Helst ville man även den här gången tro att det var unga, ouppfostrade män i blanka kostymer – det är så skönt att skylla på dem. Sedan visade det sig att marknaden var någonting annat, nämligen verkligheten.

Nu frågar man sig: Vem skall skrämma facken, så att de inte spelar bort hela vitsen och hela vinsten med krispaketet, och vem skall skrämma ihjäl de heliga korna, som jag skall återkomma till?

Jag menar att vad det nu handlar om är de riktiga jobben och inte syssel-

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

sättningen. Det gäller att öka den produktion som skapar välståndet och inte att öka sysselsättningen i den formen att man kastar ut pengar på AMS, osv. Låt oss då se vad som finns!

Det riskkapitalbolag som i våras beslöts på Ny demokratis initiativ har klarat sig genom krisen. Man kan fråga sig varför. Beror det på vår enorma politiska makt här i kammaren, eller beror det möjligen på att bankkrisernas Sverige faktiskt behöver riskkapital, precis som vi sade?

En annan sektor som vi har talat om är turistsektorn. Nu talar man om hur viktigt det är att bl.a. småföretag får leva. Turistsektorn sorterar i riksdagen i dag under kulturen, och det är kanske bra, men det är faktiskt en näring med över 200 000 anställda, mest i småföretag över hela landet. Vi upprepar att en sänkt turistmoms skulle öka skatteintäkterna och framför allt jobben och få precis samma effekt som det får när man sänker arbetsgivaravgifterna. Det är en bättre metod än de man nu har tillgripit.

Byggssektorn har vi talat om. Arbetslösheten är som störst inom bl.a. byggssektorn, och det är en stor och viktig näringsgren. En statlig garantifond för byggkreditiv, s.k. fullgörandegarantier, är nödvändig, menar vi. Den skulle inte behöva kosta någonting – garantierna skulle ges på affärsmässiga grunder. Det skulle betyda att små och medelstora entreprenörer kan ta sina order och driva projekt. Vi kan ju inte begära att de skall ta över storkapitalets funktion helt och hållet. Så är det nämligen i dag. En garantifond behöver inte kosta någonting, men det är en vettig åtgärd, som måste till bums.

Sedan måste konkurslagarna ändras. Nu ryker leverantörerna: Så fort det blir en konkurs är leverantörerna de första som faller, medan staten, hyresvärden och bankerna är skyddade. Det här behöver ändras. I slutändan försvinner jobb, och det är skattebetalarna som får stå för fiolerna.

Fri konkurrens är också ett sätt att få fram nya jobb och nya idéer. Det talades om det i regeringsdeklarationen – det skulle vara intressant att veta vad den konkurrenslag som det där talades om betyder. Försvinner de offentliga monopolen manne?

Arbetsrättslagstiftningen är en annan sak som har att göra med de riktiga jobben. Den måste man ändra. Det går inte att ha trygghetslagar som gör att ingen vågar anställa någon; dessa är något slags hopdrömt regelverk. Realism måste in där precis som i bl.a. regeringspolitiken. Realism skapar riktiga jobb. Med flum kan det bara bli sysselsättning.

Och så, snälla Olof Johansson, sätt inte i gång med t.ex. nya miljöskatter för att visa hur duktiga vi är! Inte ens miljöpartisterna vill tappa jobb, tror jag, och miljöskatter är ändå bara ett sätt att exportera arbetstillfällena till andra ställen. Vi lever förvisso i en smutsig värld, men det är inte Sveriges miljö som behöver förbättras. Hur är det med Baltikum? Kanske det skulle erbjuda en fantastisk möjlighet i den här situationen? Vore det inte bättre att bygga reningsverk i Estland, Lettland och Litauen än att hålla miljard efter miljard över AMS?

Så till de heliga korna. Man skulle kunna tro att vi befann oss i det indiska parlamentet. Är det inte märkligt att de heliga korna inte togs in för slakt under krisens hetaste dagar, när alla möjliga frågor virvlade i luften? Man klippte svansen på en av dem och lovade att mjölka en annan av dem om tre år. Jag tänker naturligtvis på biståndspolitik, flyktningpolitik och den poli-

tiska hemmamarknaden, som vi så vanvördigt brukar kalla det politiska träs-
ket: partistöd, presstöd och organisationsstöd – visst går det att plocka flera
miljarder där!

I stället sade man: 10 % minskning av de statliga partistöden om några år.
Det är ungefär som att dra in reklamanslaget *efter* annonskampanjen – det
blir nämligen efter nästa val. Varför skall de politiska partierna leva väl i
krisens Sverige? Det fattar inte jag. Jag tycker att vi skall föregå med gott
exempel. Annars visar vi bara att vi inte orkar eller vill dela de problem som
andra i samhället råkar ut för.

Politikerna fick tydligen sitt i den här uppgörelsen, och det fick också
facken – de fick nämligen sitta kvar på a-kassorna. Det är ju hela deras makt-
bas. Hade det någonting med Sveriges ekonomiska kris att göra? Ingenting!
Men det hade att göra med den politiska makten.

Nå, vem skall nu skrämma i gång en vettig flyktingpolitik? Den vi i dag
har är nämligen inte vettig. Vi har nu omkring 70 000 personer i våra flyk-
tingläger och -slussar – siffran ökar med ungefär 2 000 i veckan. Prognosen
är 100 000 innan året är slut. Det kan betyda att vi då har 400 flyktingförlägg-
ningar i ett land där det finns 286 kommuner. Vi har fem gånger så många
som de övriga nordiska länderna tillsammans.

Jag har från regeringen hört uttalanden av typen att det inte går att göra
någonting åt detta. I så fall tycker jag att man skall säga det till folk. Männi-
skor kommer nog att ställa sig en och annan fråga! Men framför allt går det
inte längre att sopa de här problemen under mattan. Nu måste flykting- och
biståndspolitiken diskuteras – lugnt, kraftfullt och realistiskt – och anpassas
till verkligheten.

Den verkligheten är hård. Det visar sig nu vid en undersökning att 20 mil-
joner ryssar är beredda att lämna sitt land. 8 % av dem sätter Sverige högst
på listan över länder dit de vill komma. De kan börja åka den 1 januari nästa
år. Då kan vi återigen få se ett Jugoslaviensyndrom utvecklas. Då måste vi
givetvis ha agerat i förväg – jag tänker då på visum, ändrade asylregler, änd-
rade ekonomiska villkor och tydliga signaler ut i landet.

Jag har ett konkret förslag till regeringen. Jag tror att det vore bättre att i
regeringen, i riksdagen och över allt lägga ihop bistånds- och flyktingpoliti-
ken i *ett* departement med *en* minister, i *ett* utskott, osv. Det handlar ju om
att på bästa sätt hjälpa andra. Flykting- och biståndspolitik måste gå hand i
hand – först då kan vi hjälpa så många som möjligt med de medel vi har råd
att anslå.

Till er som sitter i riksdagen vill jag bara säga att vi faktiskt alla är valda
av svenska väljare – vi är anställda av dem och de betalar oss löner – så vi
borde faktiskt lyssna till vad de säger. Om ni inte har märkt att människor i
dag är oroad och att det finns en social oro runt om i landet, om ni inte har
hört hur det låter ute i landet – då har ni inte ordentligt hållit örat till marken.

Människor är nog mycket förvånade över att ingenting görs på den här
sidan, och jag är också förvånad. Jag tycker att vi måste se upp nu och inte
kalla allting för godhet; det är i så fall en dum godhet. Jag vet inte vad som
är värst: dum godhet eller god dumhet?

Jag hoppas de frågorna, medan den här sociala bomben tickar vidare i Sve-

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

rige, kan behandlas med samma samling som svenska politiker visat sig vuxna när det är en ekonomisk kris.

(Applåder)

Anf. 3 LARS WERNER (v):

Fru talman! I går kväll demonstrerade vi mot regeringens politik – i alla fall en del av oss. Men det var naturligtvis också en demonstration med udden riktad mot de orättvisa krisuppgörelser som har träffats de senaste veckorna. Det var ganska skönt att få uppleva känslan av att vi var många som protesterade mot nerrivandet av den generella välfärden. Det hade varit bra om flera av aktörerna kring krispaketet hade varit med och känt stämningarna.

Sverige är ett bra land att leva i. Det har större tänkare än jag sagt tidigare. Jag ser att Gösta Bohman är närvarande, och han brukar i juni varje år säga på det sättet. Jag har emellertid behov av att säga detta i en tid då man håller på att riva ner mycket av det som har byggts upp här i landet. Inkomster och utbildning är högre och mera jämnt fördelade än i många andra länder. Bostadsstandarden är mycket hög, och vi har egentligen inga slumområden.

När jag var en liten grabb fanns det fortfarande människor i det här landet som var tvungna att bocka och buga för att genom fattigvården tigga sig till litet mat och kläder. Jag minns när min far blev stadsfullmäktige i denna stad 1946. Då fick han till slut sin skuld på ett par tusen kronor till fattigvården avskriven. Det var nämligen inte fint att ha en stadsfullmäktige som hade en skuld till fattigvården.

Sedan min barndom tycker jag att det här landet gradvis har förbättrats.

Jag var för ung för att uppleva massarbetslösheten på 30-talet. Jag har i stället fått uppleva välfärdspolitikens framväxt, som jag menar i huvudsak är ett resultat av svensk arbetarrörelses arbete.

I dag för vi ett annat resonemang. I dag har den svenska högern – med Moderata samlingspartiet som ledande kraft – regerat landet i över ett år. I dag har vi en arbetslöshet som kan jämföras med arbetslösheten på 30-talet. I dag har vi ett budgetunderskott som hotar välfärden för kommande generationer.

Innan denna regering tillträdde utlovade man storstilat en ny start för Sverige. Nu vet vi vad den nya starten innebar. Den var inte ny. Den var nygamal.

Ny-start-programmet skulle innehålla en mängd s.k. dynamiska effekter. De effekter som skattesänkningarna har åstadkommit har dock verkat i rakt motsatt riktning. Budgetbekymmer, rekordräntor och en allvarig arbetslöshet gör att Carl Bildt och hans mer eller mindre anonyma vapendragare i regeringen har anledning att vara litet besvikna på dynamiken. Med dynamik menar jag något som är progressivt och framtidsytande.

Jag varnade i valrörelsen för vad jag kallar den borgerliga budgetbomben. Med högers skattesänkingsfilosofi kan vi i dag se att mina farhågor har besannats – i långt större utsträckning än vad jag själv trodde. Den enda vägens färdriktning har lett till ett gigantiskt budgetunderskott som gör vägen ofarbar för varje ansvarsfull regering. Den enda vägen har nått vägs ände. Jag sade tidigare att man verkade vara inne i en rondell, och jag tycker att

man fortfarande snurrar runt i den. Det är bara synd att man hann köra sönder så mycket innan man upptäckte att den enda vägen bär rakt upp i skogen. Det hjälpte inte att den enda vägen var en Europaväg. Katastrofen blev bara så mycket större när man åkte av.

Jag har vuxit upp och fostrats inom den svenska arbetarrörelsen. Sten Andersson kallar mig för gråsosse. Jag vet inte om jag skall vara stolt över det, men jag är åtminstone en del av den svenska arbetarrörelsen. En sak har jag emellertid fått lära mig, nämligen att svensk högerpolitik – om den kallas för moderat politik eller något annat – inte är bra för oss. Svenska Högerpartiet, nuvarande Moderata Samlingspartiet, har hela tiden motsatt sig uppbyggnaden av den generella välfärdspolitiken, som ändock har gett de flesta människor en trygghet.

Som vi hörde i regeringsförklaringen i går förs nu en debatt monotont om privatisering och bolagisering. Detta var huvudtemat i regeringsförklaringen. Inte ens Ingvar Carlsson fick ett vackert ord, fast han har varit med och försökt hjälpa till. Jag förstår att han är besviken i dag.

Inte trodde jag att jag skulle få uppleva den dag då socialdemokraterna skulle enas med en moderat statsminister om att avskaffa semesterdagar, spara i sjukförsäkringarna och införa karensdagar. Moderater och socialdemokrater har under de senaste dagarna enats i politiken. Det är en ganska förunderlig tid vi lever i. Jag förstår att Leif Blomberg, Metall, säger – många socialdemokrater tycker nog inte om att jag påminner om det – att det var ett självmål och en tåfjutt i högerkrysset. Jag tycker att det var en snedspark.

Visst behövs det en sanering av statens finanser, inte minst efter den optimistiska skattesänkningssyran. Men man måste ta fördelningspolitiska hänsyn, och det har man inte gjort.

Är det då möjligt att lägga fram förslag som inte innebär att de svagaste grupperna drabbas hårdast? Ja, visst är det möjligt.

Vårt parti har lagt fram sådana realistiska förslag till en rättvis sanering av statsfinanserna. Det paket som den stora alliansen mellan borgerlighet och socialdemokrati har kokat ihop uppfyller inte kraven på en rättvis fördelning av bördorna.

Vi kan ta förslaget om karensdagar som exempel. Vi vet att det förslaget hårdast drabbar dem som har ohälsosamma miljöer eller sådana jobb där det är svårt att vara litet snuvig på jobbet. Vi ledamöter kan åka in till riksdagen och sitta och snora på våra rum, även om vi har en lätt förkylning. Om vi däremot hade jobbat inom sjukvården eller livsmedelsindustrin hade vi inte kunnat göra på det sättet.

Finns det då inget sätt att skära i sjukförsäkringen så att det inte drabbar de svagaste särskilt hårt? Jo, det gör det.

Från vårt parti har vi föreslagit att man skall sänka taket i sjukförsäkringen till en ersättningsnivå motsvarande 5 basbelopp, i stället för nuvarande 7,5. Det betyder att vi som "svälter" oss fram med en lön på en kvarts miljon om året får klara oss med lika mycket pengar som en medelinkomsttagare när vi blir sjuka. Det vore väl inte så dumt?

Vi har också föreslagit att man skall slopa grundavdraget för inkomster över brytpunkten. Det betyder att höginkomsttagarna, och inte låginkomst-

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

tagarna, får dra åt svångremmen. Det vore en solidarisk beskattning som skulle dra in mest köpkraft för dem som har mest.

Förslaget om att ta bort två semesterdagar drabbar verkligen inte direktörerna med fallskärmsavtal. Den här regeringen ser till att de lugnt kan gunga vidare utan att riskera att kraschlanda i någon dyster ekonomisk verklighet. Den realiteten får däremot vanligt folk smaka på. Det märkliga är att detta inte har hindrat socialdemokraterna med Ingvar Carlsson i spetsen att göra upp.

Hade det inte varit klokare att ni under de nätter ni höll på och förhandlade hade tagit in någon person med facklig erfarenhet? Ni hade då kunnat få veta att hur ni än gör med förslaget om att minska antalet semesterdagar så gör ni fel. Jag hade kunnat ställa upp själv – det är ändå så många som väcker mig på nätterna.

Ni skapar nu vad Stig Malm skulle kalla en ren klasslagstiftning. Jag håller med honom på den punkten.

Finns det då inget sätt att få fart på investeringarna utan att sänka arbetsgivaravgifterna och ta bort semesterdagar? Jo, det gör det.

Det stora problemet för företagen, liksom för många privatpersoner, är den höga räntan. Den beror delvis på den höga tyska räntan. Den beror naturligtvis också på att penningmarknadens pirayor har spekulerat med riskerna för en svensk devalvering. Den främsta orsaken är dock att vi politiker har gett oss i marknadens våld, eftersom staten varje år behöver låna upp en nått summa pengar för att täcka underskottet i budgeten.

Just nu lånar staten upp pengar i utlandet via de svenska företagen. Dessa tar då ut en mellanskillnad – med hänsyn till devalveringsrisk eller spekulationsrisk, vad de nu kallar den – för att inte förlora pengar om Sverige skulle devalvera. Det höjer ju räntan. När vi kallades in till regeringen för några veckor sedan fick jag höra att lönekostnaderna inte är det stora problemet, utan det är faktiskt kapitalkostnaderna. Då måste ju åtgärderna sättas in där, och inte mot folks semesterdagar.

Det finns saker i det första krispaketet som jag tycker är bra. Låt mig i det sammanhanget än en gång ge en eloge till Bengt Westerberg – det är inte så ofta man har anledning att göra det – som lyckades slå vakt om handikapputredningens förslag, så att det förslaget skall genomföras. Detta menar jag ärligt – det har jag råd med.

En annan sak som är bra är naturligtvis besparingarna när det gäller militären. Militären hade fått 7 miljarder extra för den kommande femårsperioden. Merparten var ju inte priskompensation utan nya, friska pengar.

Regeringen anser t.ex. fortfarande att dessa pengar räcker för en ny satsning, för att köpa nya stridsvagnar. Jag är ingen militärexpert, jag är en vanlig sketen furir i den svenska marinen. Men så mycket har jag lärt mig – jag kan ju läsa mig till en del – att stridsvagnar är litet passé. Borde man inte göra som en del andra länder, dra slutsatser av allt detta?

För ett år sedan ställde regeringen upp på borggårdsbacken. ”Vi är Sveriges mest kompetenta regering”, sade Carl Bildt med all den auktoritet han är mäktig. Nu har man hunnit husera inne i Rosenbad ett år, och vi har litet av facit i handen. Jag tror inte det spelar någon roll vilket betygssystem man hittar på, för den här regeringen klarar sig inte undan betyget underkänt.

Jag vet inte om det nu skall heta "inte fullt godkänd" – det är ju lika illa. Och det hjälper inte att ni kallar in Ian Wachtmeister ibland, eller Ingvar Carlsson, för något slags kvartssamtal. Det ändrar ju inte inriktningen att man fuskar sig fram på det här sättet. Jag tycker inte att Ingvar Carlsson skall sätta sig ned för fler kvartssamtal, för det ger honom ett dåligt rykte.

För min del skulle jag inte rekommendera ytterligare ett år av misslyckanden. Möjligen kunde man hitta på någon annan yrkespraktik som skulle passa. Jag har läst en del om att det i den här regeringen är litet dåligt beställt med arbetslivserfarenheten. Men med det dåliga arbetsmarknadsläge som råder fick man väl först skicka i väg er tillsammans till jobbsökarkurs. Vilket underbart ord – jobbsökarkurs! Jag tror inte att ens den här regeringen har uppfunnit det; så dåliga är ni inte.

Jag började med att säga att Sverige är ett bra land att leva i. Det är temat, när ni håller på att rasera och nyordna. Nu skall ni ju kalla in ärkebiskopen när ni skall nyordna almanackan. Jo, Werkström vill vara med.

Men jag vill sluta med att säga att ett bra land kan bli bättre. Vad som behövs för att åstadkomma det är en ny och bättre regering i Rosenbad. Det förutsätter också att Ingvar Carlsson får hjälp att komma ur klistret. Det gäller att få Ingvar Carlsson och socialdemokratin på bättre tankar och skyndsammast avsluta samarbetet med moderaterna.

Sedan vill jag bara ställa en fråga till fru talmannen och alla som sitter i den här kammaren: Hade det inte varit lämpligt att kalla in den svenska riksdagen när man träffade den här uppgörelsen, eller i varje fall skatte- och finansutskotten?

Anf. 4 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag har noterat att Lars Werner själv har gett sig ut på en jobbsökarkurs. Det har slutat med att han har blivit borgerlig vigselförrättare. Alla finner vi våra nya roller i den förändrade politiska miljön.

På några punkter vill jag kommentera det som har sagts under den tidigare debatten. Jag hade ju i går möjlighet att presentera regeringens inriktning av arbetet och politiken för det kommande året, och jag ser det nu som min uppgift att kommentera det som sägs från oppositionspartiernas – i opposition av varierande grad – sida under dagens debatt.

Först vänder jag mig självfallet till Ingvar Carlsson, vars anförande huvudsakligen handlade om historien – vad som har varit, vad som är bakgrunden, hur det har blivit som det har blivit. Det säger sig självt att det han hade att anföra på den punkten inte kan undgå en del kommentarer av kritisk och avvikande natur från min sida.

Alla vet att de ekonomiska problem som Sverige har i dag – kombinationen av en strukturstress, en finanskris och en konjunkturkras – har sina rötter långt tillbaka i tiden. Alla vet att det som gick verkligt snett för Sverige var 1980-talet, som blev ett förlorat decennium när det gällde möjligheten att varaktigt ta itu med strukturproblemen i svensk ekonomi. Då bedrevs – det är oförsynt att påpeka det, men det måste göras – en politik som kallades den tredje vägens ekonomiska politik. Den innebar att kostnaderna sköt i höjden. År efter år efter år ökade kostnaderna mer än vad produktion och ekonomi kunde bära. Det medförde att vi förlorade marknadsandelar på de

internationella marknaderna. Det innebar att industrin och den exportorienterade delen av näringslivet i övrigt trängdes undan år efter år.

Välfärden kommer inte av politiska beslut eller politisk retorik, utan välfärden grundas i arbete och företagande. Basen för detta arbete och detta företagande försvagades år efter år. Till detta kom så, under slutet av 1980-talet, spekulationsekonomens effekter, de närmast kasinoartade förhållanden som vi då hade i svensk ekonomi. Låt mig bara påminna om – ifall vi ser tillbaka på den politiska debatt som fördes under de åren – att det inte var vi, när vi diskuterade ekonomisk politik i valrörelserna, som hade dalmatinerhundar och sportbilsägare på valaffischerna. Den typen av mentalitet fanns på annat håll.

Så småningom, efter alla varningar och alla problem, började dock en insikt vakna om att detta inte längre skulle fungera. Det var Kjell-Olof Feldt som första gången hösten 1989 började tala om det stålbad som skulle komma – ett stålbad som en effekt av den tredje vägens ekonomiska politik, som dess främste arkitekt utmålade som ett stort misslyckande. Det var hösten 1989 som nedgången av industrikonjunkturen började, som arbetslösheten började öka, som vi började förlora de 170 000 industrijobb som vi har förlorat sedan dess. Det är det som är krisens yttersta grund.

Sedan har vi finanskrisen, krisen i de offentliga finanserna, och många andra problem. Men det är alltså den industriella krisen – att sysselsättningen har vikit i industrin och att produktionen har fallit – som är den yttersta grunden. Det började hösten 1989, och det har inte blivit bättre sedan dess. Utslagningen har fortsatt i mycket snabb takt.

Jag sade att insikten om detta fanns. Den insikten fanns också inom socialdemokratien – den började bryta fram. Det förekom också under det året en ganska livaktig och intressant debatt på den punkten.

Jag skall återge vad Klas Eklund har uttalat i Tiden, som hade ett specialnummer om ekonomin under sommaren. Han sade: Jag vill understryka att dagens problem, hög arbetslöshet och finanskris, i första hand är en följd av 80-talets överhettning och inflation. Vi var åtskilliga som då varnade för att det skulle gå – och det är ett uttryck som jag inte vet om talmannen tillåter i kammarens protokoll, men det börjar på h och slutar på e, och det kan vara ett bindestreck emellan – åt h-e om vi inte lyckades bryta inflationen. Vi lyckades inte få ned inflationen, och nu går det följaktligen åt h-e – alltså detta brännbara ord som han beskriver att vi har hamnat i.

Så var det alltså. Insikten om att kostnader och inflation måste ned kom alltför sent, och nu befinner vi oss mitt inne i den desinflationsprocess som förvisso är en utomordentligt besvärlig process.

Ingvar Carlsson frågade varför det inte har förekommit någon samverkan tidigare, under hösten, under vintern och under våren. Men sanningen är ju, om man tittar på den ekonomiska politik som den socialdemokratiska oppositionen då förde, att den innebar en återgång till vad som gällde innan insikterna började smyga sig in i socialdemokratien. Det var fundamentalisternas månader inom socialdemokratien. Då sade man nej till alla besparingar. Då sade man nej till alla strukturförändringar inom den offentliga sektorn. Då sade man nej till snart sagt varje förändring över huvud taget.

Man sade t.o.m. nej till en analys som gick ut på att Sverige hade mycket grundläggande ekonomiska problem som krävde omprövning av alla.

Jag sade då – jag var också övertygad om det, och det visade sig vara korrekt – att omprövningens tid skulle komma och att det skulle finnas förutsättningar för en samverkan och samsyn över blockgränserna, eftersom Sverige är ett land med en tradition där vi, trots hettan i den politiska debatten, har en förmåga att finna varandra i samlade lösningar när detta är nödvändigt i nationens intresse. Så blev det också till slut.

Historien i den delen kommer väl vad det lider, när den tiden är mogen, att skrivas. Men låt mig, som en randanmärkning till det som Ingvar Carlsson hade att säga, tala om att det var den 26 augusti som jag personligen tog kontakt med Ingvar Carlsson i ett samtal, då jag sade att detta är en kris som är långt värre än vad de flesta har klart för sig. Jag tyckte att det fanns skäl att under diskreta, inte publika, former inleda en dialog för att se vilka möjligheter till samsyn och samförstånd som fanns. Vi kom överens om en mekanism för detta. Den fungerade litet fram och tillbaka.

Jag avslöjar emellertid inga större hemligheter om jag säger att det på regeringssidan ett tag fanns en betydande otålighet i fråga om dessa samtal. Det fanns ibland en tendens till att varje öppen hand som regeringen visade möttes av litet av en knytnäve i TV från den ena eller andra företrädaren för oppositionen, och samtalen gick inte riktigt framåt. Jag talade direkt med Ingvar Carlsson om de bekymmer som jag hade och att samtalen måste komma i gång med högre tempo för att vi skulle få se om det fanns någon möjlighet. Det var ingen av oss som i detta skede kunde vara absolut övertygad om att det skulle vara möjligt. Men åtminstone jag hade en skyldighet att göra mitt yttersta för att se om möjligheten fanns.

Det var först så småningom, när krisen blev riktigt akut, som vi fick en möjlighet till riktiga överläggningar. Låt mig säga att de nätter då överläggningarna pågick och som ligger bakom oss var nätter då vi inte alltid tyckte samma sak. Det var nätter då det fanns humör från bägge sidor. Det var nätter då det var alldeles uppenbart att de ideologiska skillnaderna i svensk politik finns kvar – tack och lov, höll jag på att säga – men då det ytterst var det gemensamma ansvarstagandet som fällde avgörandet. Vi kom då fram till att man i vissa situationer måste ha förmågan att skilja mellan huvudsak och bisak. Och huvudsaken var att rädda svensk ekonomi och att skapa förtroende för stabiliteten i den ekonomisk-politiska omläggning som vi bägge var beredda att göra. Detta krävde en samverkan mellan regeringen och den socialdemokratiska oppositionen.

Ideologiska skillnader till trots, irritation till trots och motsättningar och enstaka sakfrågor till trots tog ansvarstagandet överhanden. Det var och är en mycket stor styrka för vår nation.

Jag har i andra sammanhang uttalat min erkänsla för socialdemokratin och för Ingvar Carlsson i det sammanhanget, och jag gör det gärna även från riksdagens talarstol.

Detta är historien, och vi kommer säkert att få många anledningar att återkomma till den. Mycket kommer att skrivas och sägas om Sverige, landet som det så länge gick så bra för men som sedan började misslyckas, som förlorade ett 70-tal, förlorade ett 80-tal, men som sedan till slut i alla fall tog sig

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

samman och på 90-talet visade att man hade förmågan att bygga nytt där så mycket hade gått snett.

Det är emellertid viktigt att se hur vi skall gå vidare. Krisuppgörelsen har ett antal komponenter som är viktiga. Den första är att vi måste bli av med de strukturella underskotten i de offentliga finanserna, och det måste ske genom besparingar. Vi har börjat bra. Vi fattade beslut i denna riksdag i våras om ca 20 miljarder kronor i omedelbara besparingar och om 15 miljarder kronor ytterligare inom bostadsfinansieringssystemet. Som en följd av krisuppgörelsen kommer det att ske besparingar på ytterligare ca 30 miljarder kronor.

Jag skulle vara oärlig om jag sade att detta är allt och att det inte behöver sparas mer. Det är fel. Underskottet är fortfarande för stort, och det fortsätter att växa. Vi har många obetalda räkningar från de senaste åren och decennierna som måste betalas. Det vore oansvarigt att vältra över dessa på framtiden och kommande generationer genom att finansiera en stor del av de statliga utgifterna med lån. I dag vet ju alla att lån måste betalas med ränta. Och att betala räntor är lika dyrt för staten som för villaägare och företagare. Därför måste vi så snabbt som möjligt vara redo att gå vidare med den politik som innebär att vi kan ompröva och spara i offentliga åtaganden. Vi behöver en nationell dialog om vad som verkligen är nödvändigt av alla de åtaganden som vi har tagit på oss och alla de system som vi har fattat beslut om i en tid då vi trodde att pengar växte på träd eller att staten disponerade guldgruvor. Nu måste vi inse att vi lever på lånade pengar och på lånad tid. Ju förr vi kommer ut ur detta, desto bättre. I detta sammanhang markerar krisuppgörelserna en början och absolut inte något slut.

Den andra komponenten är självfallet att stärka företagens konkurrenskraft. Även i fråga om detta är krisuppgörelsen enligt min mening ett genombrott. Vi säger nu tydligt att vi måste förstärka företagen. Det gör vi genom sänkta skatter. Det handlar om löneskatterna. Vi vill bromsa nedgången och skapa nya sysselsättningstillfällen eller åtminstone se till att de gamla inte slås ut. Även i detta fall tror jag att det kommer att bli nödvändigt att gå vidare. Vi uppnår nu visserligen en mycket påtaglig förstärkning av konkurrenskraften, i storleksordningen tio procentenheter gentemot de viktigaste industriländerna under de närmaste åren. Det är mycket betydelsefullt. Men efter det att vi har förlorat marknadsandelar under så lång tid räcker det inte med att uppnå det som vi nu uppnår, dvs. att vi slutar förlora marknadsandelar. Sverige måste bli en nation som börjar vinna marknadsandelar och gör det varaktigt under 1990-talet. Det kräver att vi går vidare också i den delen av den inriktning som krisuppgörelsen innebär.

Den tredje komponenten var Ingvar Carlsson inne på. Även om vårt språkbruk är annorlunda tror jag att det är åtskilligt som förenar. Vi måste finna europeiska lösningar på den europeiska krisen – stabilisera valutorna, bekämpa arbetslösheten, få i gång investeringar och tillväxt och ge våra bidrag för att lösa krisen i Central- och Östeuropa. Där kan och måste Sverige spela en aktiv roll under kommande år.

Det har talats mycket om det som är unikt och om det som är historiskt under de veckor som ligger bakom oss. Ingenting av det som sagts, även om retoriken ibland blir högstämd, har varit fel. Men allt detta är en del av ett

epokskifte i Sverige, ett epokskifte som har pågått under lång tid, ibland litet smygande, men som nu har blivit så oerhört tydligt.

Vi har lämnat den period då vi kunde tro att pengar växte på träd, då vi kunde ägna stor tid i den politiska debatten åt att fördela en välfärd vars produktion vi tog för självklar. Nu måste vi återvända till att producera välfärden innan vi fördelar den. Vi måste inse att välfärdens grund inte är politiska beslut eller politisk retorik, utan välfärdens grund är arbete, sparande och företagande. Om vi kan återupprätta dessa dygder runt om i hela det svenska samhället under dessa år, då har vi också lagt grunden för att efter det stålbad som Feldt varnade för ge oss tillbaka möjligheterna att fördela välfärden. Men först måste vi producera välfärden, och det är detta som måste stå i politikens centrum. Det är detta som är vägen. Där finns inget alternativ.

(Applåder)

Anf. 5 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det finns i Sverige en lång tradition av politiskt samarbete på vissa områden. Det gäller framför allt dem som har med Sveriges relationer till omvärlden att göra, t.ex. utrikes- och säkerhetspolitiken, Europapolitiken och ibland även försvarspolitiken.

Jag tycker att den nu aktuella krisuppgörelsen skall ses i detta sammanhang. Svensk ekonomi har sedan mycket lång tid tillbaka varit starkt utrikesberoende. Utrikeshandeln har varit en viktig drivkraft, för att inte säga den viktigaste, i den ekonomiska tillväxten i Sverige. Detta utrikesberoende har ökat successivt under hela detta sekel och i accelererande takt under det senaste årtiondet.

Till det har bidragit dels den ökade internationaliseringen av de svenska företagen, dels kapitalets ökade rörlighet. Företagens minskade råvaruberoende och deras ökade frihet att avgöra var de skall göra sina investeringar ställer allt större krav på oss i Sverige att erbjuda ett gott företagsklimat och ett gott investeringsklimat för att vi skall kunna konkurrera med andra länder.

När det gäller kapitalets rörlighet kan vi konstatera att summor som är mångdubbelt större än de rika ländernas samlade valutareserv varje dag rör sig över våra gränser. Det är klart att så enorma valutaflöden kan skapa osäkerhet på marknaderna.

Tempot i beslutsfattandet har ökat radikalt. Det här ställer krav på ett mycket snabbt agerande av dem som har ansvaret för vårdandet av penningvärdet och ekonomin i stort.

Riksbanken har sedan länge befogenheter att ingripa vid sådana här tillfällen för att vända eller stoppa valutaflöden och för att lugna en orolig marknad. Den har också fått använda de här instrumenten i allt större utsträckning under senare tid.

Det här understryker, tycker jag, behovet av att vi har en självständig riksbank som kan agera snabbt och som har entydiga mål för sitt agerande, dvs. att försvara växelkursen.

Men också kraven på det politiska systemet skärps. Penningpolitiken är det effektivaste sättet att snabbt hantera sådana här uppkommande obalan-

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

ser och problem. Den kan ge en resit för det politiska systemet men kan inte slutligt lösa problemen. För det krävs finanspolitiska åtgärder som alltid fordrar litet längre tid än de penningpolitiska.

Finanspolitiken, budgetpolitiken, är ju traditionellt ett mycket trögt system. Ärenden skall diskuteras, utredas, remissbehandlas, beredas, förankras, beslutas och implementeras. Det här är en process som traditionellt ofta tar lång tid – ett år, två år och ibland ännu längre tid. Den tiden finns ofta inte i den värld som vi nu lever i och där det går allt snabbare.

De gångna veckorna illustrerar mycket tydligt kravet på att kunna fatta beslut mycket snabbt. Här gavs inte lång tid. Här handlade det om att fatta beslut inom några dygn. Jag använder avsiktligt termen dygn, eftersom ordet dagar inte längre är relevant.

Man kan tycka att det är odemokratiskt att några få personer får ett öppet mandat och skall fatta beslut som är mycket mycket vittgående.

När ni i riksdagsgrupperna för regeringspartierna och Socialdemokraterna gav oss, några få politiker, ett öppet mandat att fatta beslut, gjorde ni det naturligtvis fullt medvetna om att alternativet skulle ha varit att andra krafter hade tagit över, medan den här demokratiska processen hade sin gång. Det hade självfallet varit ännu mindre demokratiskt än det beslutsfattande som vi nu har upplevt.

Till det kommer – jag tycker att det är viktigt att tillägga det – att en bred samverkan mellan partier också ger legitimitet åt paket och uppgörelser som träffas. Det ser man inte minst på allmänhetens uppbackning av de krispaket som nu har lagts fram.

Finns det då inga alternativ till den typ av åtgärder som vi nu har redovisat? I de senaste dagarnas debatt har vi upplevt kritik mot marknadens aktörer, eller åtminstone misstänksamhet mot dem. En del har börjat ropa på regleringar. I en del länder har man gått från ett oreglerat system till ett mera reglerat.

Men faktum är att detta inte är något alternativ. Valutaregleringen blev i praktiken helt omöjlig på grund av de stora betalningsströmmar som beror på den omfattande handeln mellan länder. Det finns alltså ingen återvändo till en mera idyllisk tillvaro – om man nu tycker att vi hade en sådan för tio eller tjugo år sedan.

Vi kommer inte undan att Sverige måste vara konkurrenskraftigt, att vi måste kunna erbjuda ett gott investeringsklimat och att vi måste ha ordning på vår egen ekonomi.

Man kan naturligtvis under veckor som dem som vi nu har upplevt tycka att priset är väldigt högt. Men då skall man veta att det pris vi skulle ha fått betala för alternativet, dvs. ett isolerat Sverige i en alltmer internationaliserad värld, skulle vara många många gånger högre. Det skulle vara omöjligt att upprätthålla vårt välstånd och vår välfärd om vi inte hade den öppenhet mot omvärlden som vi faktiskt har.

Vårt välstånd är beroende av fri handel, och fri handel kan bara vara fri åt två håll – dvs. vi kan inte ensidigt tillgodogöra oss fördelarna av en fri handel, utan det är också fråga om ett erbjudande till den värld som vi lever i.

Däremot kan man nog konstatera – som både Ingvar Carlsson och Carl

Bildt i varje fall har antytt – att de senaste månadernas oro i Västeuropa är ett starkt argument för ett fördjupat monetärt samarbete inom EG.

Jag tror att det är klokt att vi förbereder oss på att sådana här akuta situationer kommer att dyka upp också i framtiden. Då gäller det att ha en realistisk bild av de problem som vi står inför och att diskutera hur olika krislägen skall hanteras. Det bästa är naturligtvis om man alltid kan vara steget före, dvs. slippa de akuta kriserna. Men jag tror att det i regel kräver ett krismedvetande som man inte realistiskt kan räkna med förrän krisen är ett faktum. Det blir möjligt att genomföra åtgärder när det krismedvetandet väl finns.

Jag tycker att det är viktigt att också fortsättningsvis eftersträva ett brett samförstånd så långt det över huvud taget är möjligt med hänsyn till den demokratiska legitimitet som jag talat om och till möjligheterna att få förtroende för den här typen av åtgärder både i och utanför Sverige.

Jag tycker naturligtvis att det är mycket bra att Socialdemokraterna har ställt upp, och jag tycker att Ingvar Carlsson personligen har gjort en stor insats här. Men det har självfallet också varit rimligt att Socialdemokraterna ställt upp, eftersom svårigheterna i så hög grad går tillbaka till deras regeringsperiod. Det gäller den urholkade konkurrenskraften. Det gäller finanskrisen. Det gäller budgetunderskottet och flera andra problem.

Samarbete över blockgränsen har tidigare ofta misstänkliggjorts. Sådana försök kommer man säkert att göra nu också. Men perspektivet måste efter det som nu har hänt för lång tid framåt ha förändrats. Samarbete i för landet centrala frågor står inte i motsatsställning – jag vill understryka det – till att en ideologisk debatt förs. Tvärtom blir denna i själva verket ännu viktigare i ett läge, där vi som ansvariga politiker ofta tvingas begära mycket öppna mandat av väljarna för att kunna påverka den ekonomiska utvecklingen.

Fru talman! Jag är mycket medveten om de svårigheter som enskilda människor, familjer, företag och kommuner möter i vardagen för närvarande.

Maria-Pia Boëthius frågar i en artikel i Dagens Nyheter i dag vad krispaketet innebär för kvinnor och barn. Det är en viktig fråga. Liknande frågor som uttrycker oro ställdes i samband med LO:s demonstrationer i går.

Jag vill gärna säga, fru talman, att jag delar all den oro för utvecklingen i det svenska samhället som kommer till uttryck på många olika sätt för närvarande. Solidariteten kommer verkligen att sättas på prov nu när Sverige befinner sig i en ekonomisk krissituation. Jag är glad över att i det läget också ha möjlighet att med brett politiskt stöd lägga fram en reform för personer med funktionshinder, dvs. de mest utsatta personerna i vårt samhälle.

En del av kritikerna när det gäller krispaketet försöker skapa ett intryck av att här står de hårda frågorna, dvs. ekonomin, mot de mjuka som handlar om social välfärd, kvinnor och barn. Det är en felsyn. Det största hotet mot de mjuka värdena är en ekonomi i obalans. Det är obalansen, inte försöken att komma till rätta med denna obalans, som är det stora hotet. Den som är för mjuk för att ta itu med de ekonomiska problemen riskerar att långsiktigt skapa ett hårt samhälle.

För oss liberaler, fru talman, är det avgörande skälet till att vi ställer upp på hårda paket att det är nödvändigt just för att slå vakt om de mjuka värdena.

(Applåder)

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

Anf. 6 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Ingen kris är en annan lik. Ändå finns det klara likheter mellan de kriser som vi upplevt i Sverige de senaste decennierna. Sverige är ett litet land med stort internationellt beroende och med en allt större öppenhet mot omvärlden. Det ökar vår sårbarhet, i synnerhet om vi lever över våra tillgångar. Då slår beroendet mot konkurrensförmågan. Hundratusentals människor är ju för sin försörjning beroende av att vi kan sälja det som vi producerar utanför vårt lands gränser och av att vår konkurrensförmåga räcker för att hålla vår hemmamarknad någorlunda intakt – just det som Bengt Westerberg berörde.

Det finns klara gränser också för vad vår konkurrens- och intjäningsförmåga klarar att bära i form av välfärd. Går vi utöver vår förmåga, slår den ekonomiska verkligheten tillbaka. För högt skattetryck skadar stimulanser och drivkrafter för arbete och produktion. Kostnaderna ökar ju mer vi överskrider gränserna. Inflation leder till konkurrensförluster som slår mot arbetstillfällena. Allt detta är elementära självklarheter. Ändå visar erfarenheterna att det är enklare att angripa symtomen än de grundläggande orsakerna. Devalvering av den egna valutan är ett typiskt symptomangrepp. Om vi dessutom lånat utomlands i stor omfattning blir devalvering rena Döbelnsmedicinen. Därför har krisuppgörelserna de senaste veckorna en så avgörande betydelse. De innebär ett klart omtänkande jämfört med tidigare decennier. Aldrig tidigare – under överblickbar tid – har den politiska uppslutningen varit så total kring den fasta växelkursen.

Attackerna mot den svenska kronan har också skapat ett krismedvetande, som gör det politiskt möjligt att mobilisera de politiska krafterna för att ”rätta munnen efter matsäcken”. Det visar det politiska systemets styrka. Det är min övertygelse att det på ett avgörande sätt stärker det politiska systemets legitimitet och auktoritet för framtiden. Det förutsätter självklart att vi gemensamt – statsmakterna och Riksbanken – lyckas med denna politik. I dag kan vi glädjas åt att räntorna är på väg neråt.

Inte minst efter valutaavregleringen i mitten av 80-talet och innan en ny stabil växelkursregim etablerats i Europa föreligger stora risker. Det västeuropeiska experimentet att skapa en gemensam valutapolitik leder inte heller det till enkla segrar. Problemet är inte enbart att komma överens. Det gäller än mer att tygla verkligheten, inte minst de olikheter som finns i ekonomisk styrka och utvecklingsnivå mellan olika västeuropeiska stater. Det är inte de formella överenskommelserna som avgör framgången. Det är de ekonomiska realiteterna. Därför är inte den närmare integrationen i Väst-europa i sig någon ”lösning”. Den egna ekonomiska styrkan i förhållande till aktuella samarbetspartners är och blir avgörande.

Vår bristande konkurrenskraft har lett till en omfattande avindustrialisering av Sverige. För att skapa trygga jobb måste stora ansträngningar göras för att vända denna utveckling. Det kräver åtgärder som ibland uppfattas som orättvisa. Typexempel är lindrigare beskattning av kapital, arbetande kapital, investeringskapital, riskvilligt kapital. Avgörande är också företagsklimatet, t.ex. hur vi behandlar våra många mindre och medelstora företag, vilka arbetsförutsättningar de får och har. Det gäller i hög grad också egenföretagen inom jordbruk, service och tillverkning. Det är därför regerings-

förklaringens reformundantag med sänkta skatter på dessa områden är ett måste. Där finns de största möjligheterna att ersätta de många jobb som gått förlorade.

Stora beroenden av omvärlden minskar våra handlingsmöjligheter. Det gäller vår utlandsupplåning. Det gäller vårt inhemska skapade kapital och var det placeras, inom och utanför landets gränser. Det gäller vår produktionskapacitet inom industrin. Det gäller vårt utnyttjande av våra egna resurser, i första hand människors arbete, kunskaper och initiativförmåga. Det är därför de arbetsmarknadspolitiska insatserna måste leda vidare till fasta jobb med ökad kompetens i bagaget. Därför är satsningen på ungdomarna och deras praktikmöjligheter så avgörande liksom att utslagningen från arbetsmarknaden blir mindre. Därför är utbildningen och arbetslinjen A och O i arbetsmarknadspolitiken.

Att ta till vara våra egna resurser innebär bl.a. att se marken som en tillgång, för att producera livsmedel av hög kvalitet, för att producera energi och industriråvaror på ett uthålligt sätt. Det gäller att utnyttja våra resurser i hela landet. Därför är inte "hela Sverige skall leva" ett slagord. Det är en realekonomisk nödvändighet. Dessutom är det en förutsättning för uthållig produktion, med ökat inslag av resurser som ständigt förnyas. Det borde vi ha lärt av 70-talets oljekris och den samhällsekonomiska förlusträkning den innebär – och fortfarande innebär – för vår ekonomi och för vår miljö.

Det är mot den bakgrunden man skall se regeringens politik för ändrade prisrelationer mellan förnybar, miljövänlig energi å ena sidan och användning av miljöskadliga lagerresurser å den andra. Bara efter det första regeringsåret kommer ca 10 miljarder kronor att ha omfördelats till fördel för energi som skall in och till nackdel för energi som skall ut. Jag återkommer gärna senare till Ian Wachtmeisters inlägg i det här ämnet.

Denna strategi är en nödvändig förutsättning för att skapa en uthållig utveckling. Men det krävs mycket mer. Vi måste ställa om vårt samhälle så att knappa resurser används effektivare. Hushållning är det övergripande kravet. Återvinning, återanvändning, producentansvar för produktionens avfall, ren produktion, minimering av mängden avfall är några av metoderna för att skapa ett kretsloppssamhälle. "Deponiernas tidevarv" måste få ett slut. Att deponera avfall är att skapa monument över en misslyckad miljöpolitik. Det är ingen som vinner på en sådan utveckling, allra minst kommande generationer. Det är ett slags marknära variant av "de höga skorstenarnas epok". De släppte ut allt elände i luften.

Centerns vision är ett kretsloppssamhälle där vi tar ansvar för vad vi gör, inte bara i nuet, utan också för kommande generationer.

Att förorenaren skall betala är en numera accepterad princip. Men det återstår mycket för att göra principen till konsekvent verklighet. Så länge vi inte klarar tillämpningen, har vi inte heller en uthållig utveckling.

Krisen på miljöområdet uppfattas inte som lika akut som de ekonomiska obalanserna. Men det innebär verkligen inte att miljöfrågorna har blivit mindre betydelsefulla i vårt nuvarande turbulenta ekonomiska skede. Faktum är att vi bara i Sverige ökar vår miljöskuld med ca 7 miljarder kronor per år, enligt beräkningar som vi har gjort. Den utvecklingen måste vändas i sin motsats. Bara så kan visionen om uthållig utveckling förverkligas. Alter-

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

nativet är högre skattetryck i framtiden för att reparera i efterhand, i stället för att låta den som orsakar problemen betala priset i dag. Det handlar om rättvisa.

Rättvisa är också avgörande för att få full effekt av ett krismedvetande. Bara om alla som kan är med och bär bördorna av en nödvändig anpassning mobiliseras kraften i krismedvetandet. Det förutsätter att de svagaste i samhället skyddas. Det förutsätter grundtrygghet som begränsning och mål för varje ingrepp i det sociala välfärdssystemet. Ett särskilt ansvar har vi för de äldre, som inte själva kan påverka sin ekonomiska situation särskilt mycket. Det gäller de allra sämst ställda i den gruppen. Det gäller också dem som är handikappade, liksom andra grupper i vårt samhälle. Dem får vi aldrig glömma. Där krävs permanent och generell fungerande skyddsnät, en generell välfärdspolitik. Solidaritet med de svaga, även när det blåser kyliga vin-
dar, är välfärdsstatens signum.

(Applåder)

Anf. 7 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Vi har redan hört åtskilligt om den svenska ekonomiska krisen och om problemen som den fört med sig. Jag tror att man kan påstå att Sveriges ekonomiska politik fungerat som en felkonstruerad snöplog, som plogat och plogat. Framför plogen har samlats allt mer snö. Så har vi i 20 år plogat en allt större skuld, allt större ekonomiska problem framför oss. Nu väller blöta snömassor över plogbladet. Sverige höll på att alldeles köra fast, och nu kan vi konstatera att flykten från verkligheten är slut.

Ingvar Carlsson sade i sitt inledningsanförande: Vi gjorde det för att rädda Sverige. Det är bra sagt och bra gjort. Det vore förstås modigare att säga: Vi gjorde det för att vara med och rätta till det vi själva varit med om att åstadkomma.

Fru talman! Trots kris och svåra ekonomiska bekymmer, måste vi tillstå att vi i grund och botten är väldigt privilegierade, om vi jämför med stora delar av världen. Vi har också en tendens att lätt glömma dem runt omkring oss, i vår närhet, som har det verkligt svårt. Många gånger tror jag att det är ett omedvetet skydd för oss själva. Vi uthärdar helt enkelt inte att se våldet, nöden, misären i Somalia och Moçambique, kriget i Bosnien, flyktingarna i Afghanistan. Vi diskuterar hellre och mer engagerat de mindre orättvisorna, så att säga mer hanterlig nöd, ur vårt eget hemmaperspektiv. Och likväl verkar vi numera i en så internationaliserad värld att avstånden spelar en allt mindre roll för vår egen svenska säkerhet och trygghet.

Det samhälle som vi lever i har länge varit dominerat av ett slags kollektivistiskt tänkande. Det har inpräntats i oss att det är staten som skall upp-
täckta och korrigera orättvisorna och lösa alla trygghetsproblem. Man skulle nästan kunna säga att vi fostrats med tryggheten som drog. Vi är sämre på att personligen, som individer och familjer, vara med och skapa trygghet. Vi är bäst på att förvänta trygghet.

Naturligtvis måste varje parti ta sitt ansvar vid ett så här kritiskt tillfälle. Jag kan försäkra att vi kristdemokrater hela tiden varit inställda på att samla, inte på att spräcka regeringen. Försöken att få in en kil mellan regeringens partier lyckades heller inte.

Den eniga politiska demokratiska kampen mot en av marknadsekonomin avvisidor har haft en rejält avkylande effekt på nervositeten vid Reuterskärman. Visserligen finns det ett och annat efterskalv på marknaden. Men vi hoppas att vi tillsammans har lagt grunden till ett fortsatt positivt samhällsbygge, ett bygge som bildligt talat tål en del svängningar på både Richter- och Reuterskalor.

Fru talman! Det finns sannolikt också en positiv sida av krisen. Tänk om en viss fred och försoning över blockgränsen på den ekonomiska politikens område kunde leda till att vi mer ägnar oss åt den välfärd som inte enkelt kan mätas i kronor. Det handlar om att sätta människan i centrum, varje människas värde och personliga värdighet.

Jag talade nyss om flykten från verkligheten på det ekonomiska området. Mångas vardag är just att fly verkligheten, inte på grund av penningproblem, inte på grund av valutaoro, utan på grund av förlorade, brustna, svikna relationer mellan barn och vuxna, mellan vuxna och vuxna.

I regeringsförklaringen skriver vi att alkoholen är ett av vårt lands största sociala problem. Säkert är det så. Men varför är det så? Det bakomliggande största sociala problemet är, tror jag, ensamheten. Man kan leva mitt i storstaden och ändå uppleva ensamheten. Nu skall det bli en i stället för två karensdagar. Detta har debatterats åtskilligt. I vårt land, fru talman, finns många ungdomar som varje år är 365 karensdagar ifrån en verkligt djup mänsklig gemenskap. Häromdagen rapporterades från Världsutställningen i Sevilla att besökarna på Stockholms utställning var mest fascinerade av trygghetslarmet för äldre. Tekniken med knappen kopplad till larmcentralen beundrade man, men besökarnas ständiga frågor var: "Lämnar ni gamla ensamma? Tar ni inte hand om era gamla?"

Fru talman! Samma fråga kommer åter: Varför är det så? Jag tror inte att den offentliga sektorn klarar av att till mer än en viss och begränsad del tränga undan ensamheten. Jag tror att det är i de små naturliga gemenskaperna detta kan ske.

Det är därför vi kristdemokrater talar så mycket om familjepolitik. Det gör vi inte därför att ett bidrag i sig avgör allt, inte heller därför att vi tror att det finns en lösning på alla problem eller att all ensamhet kan lyftas bort. Vi gör det därför att vi tror att det trygga och fungerande samhället får sina bästa förutsättningar, kommer att fungera bäst, om vi bygger samhället på dessa små naturliga gemenskaper – familjen, arbetslaget, vänkretsen. Jag är naturligtvis glad över att det i regeringsförklaringen står att ett vårdnadsbidrag lika för alla barn mellan ett och tre år är en fortsatt högt prioriterad reform.

Motpolen till den kommunistiska planekonomin och kollektivismen är inte en renodlad marknadsekonomi, enligt mitt sätt att se, utan det är ett samhälle uppbyggt av små naturliga gemenskaper, där den öppna familjen är den viktigaste.

För många är EG och EU raka motsatsen till den lilla naturliga gemenskapen. Kristdemokraterna i Europa har dock hela tiden varit noga med att framhålla sambandet mellan de gemenskaper samhället består av, från den lilla familjen till den stora europeiska unionen. Sambandet uttrycks i det som brukar kallas subsidiaritetsprincipen. Den innebär att alla beslut skall fattas

på lägsta effektiva nivå. Där sätter många punkt. Men principen innebär också att den person eller grupp som skall fatta beslutet kan behöva stöd i olika former, subsidier. Det här stödet, som inte behöver vara pengar, ges av en större gemenskap till en mindre, t.ex. av staten till kommunen, av kommunen till den enskilde medborgaren.

Fru talman! Europaparlamentet har utropat nästa år som de äldres år och som ett år för solidaritet mellan generationerna. 1994 har av FN utnämnts till familjens år. Det är inte minst u-länderna som i FN ivrat för detta. Sverige har mycket att lära av Europa och av biståndsländerna när det gäller ökad mänsklig gemenskap.

Subsidiaritetsprincipen kan också gälla att se livet som en helhet. Vi ser det nyfödda barnet, förskolebarnet, skolflickan och -pojken, gymnasisten, den vuxne som träder in på arbetsmarknaden, mamman och pappan, den arbetslösa, den pigga pensionären, den vårdbehövande, kanske dementa åldringen, den mycket svårt sjuke. De flesta av dessa "roller" skall vi alla passera i livet. Därför kan vi tränas i att se andra i oss själva, i vår egen verkliga eller tänkta situation. Under den ena eller den andra perioden i livet kan vi behöva samhällets och medmänniskors stöd.

Det här är en bra bas för att begrunda var politikens gränser slutar och var det personliga ansvaret börjar. Samhället byggs inte uppifrån. Kollektivet tröstar och hjälper inte alla ensamma i vårt samhälle. Det är enskilda människor som är medmänniskor. Vi skall bygga samhället så att vi frigör människors medmänsklighet, inte så att vi institutionaliserar och byråkratiserar. Mindre av knappar som leder till anonyma datorer och elektroniska trygghetssystem och mera av mänskliga handslag, mänskliga omsorger och mänsklig värme!

(Applåder)

Anf. 8 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att beklaga att tre fjärdedelar av regeringens ledamöter väljer att inte vara närvarande i kammaren i samband med att vi i en mycket allvarlig situation debatterar regeringsdeklarationen. Det visar bristande respekt för riksdagen, bristande respekt för svenska folket. Statsministern borde ha bättre disciplin på sina statsråd.

Jag skulle vilja ställa två frågor, en allvarlig och en något mindre allvarlig, till Carl Bildt. Jag har sagt att det framför allt är av hänsyn till landet och enskilda människor som Socialdemokraterna har träffat denna uppgörelse. Men det finns ytterligare en faktor som jag vill redovisa för riksdagen. Det är att jag själv som statsminister haft behov av att träffa uppgörelser över blockgränserna. Vid några viktiga sådana tillfällen har Centerpartiets och Folkpartiets ledare, Olof Johansson och Bengt Westerberg, ställt upp. Det var en faktor som hade betydelse för mig. De ställde upp för landet då, och vi har gjort det nu. De blev attackerade av högerkrafterna. Det tycker jag att det också skall påminnas om en sådan här dag.

Jag vill därför rikta en fråga till Carl Bildt. Förutsatt att vi hade haft en exakt likadan situation men med en socialdemokratisk statsminister och en moderat oppositionsledare: Skulle Moderaterna ha ställt upp på samma sätt som Socialdemokraterna har gjort i dag?

Min andra fråga handlar inte om regeringsförklaringen utan om en sak som inte finns med i regeringsförklaringen men som jag läste om i Svenska Dagbladet – inte helt oviktig i sammanhanget. Där citeras näringsminister Per Westerberg. Det gäller ett pressmeddelande – han har skickat ut det på engelska – med rubriken "Per Westerberg on the Privatization of the Swedish Government". Det betyder: Per Westerberg om privatiseringen av den svenska regeringen. Min stilla undran är: Vad innebär det att Sveriges regering skall privatiseras? Döljer det sig något allvarligt bakom detta?

Sedan vill jag påpeka att det var vi socialdemokrater som i valrörelsen sade att det inte fanns utrymme för vare sig kostnadskrävande reformer eller ofinansierade skattesänkningar. De borgerliga partierna lovade mängder av reformer och skattesänkningar. På frågan hur de skulle finansieras svarade herr Tobisson: Först sänker vi skatterna, sedan får vi se var vi skall skära ner.

Vi har sagt nej till ofinansierade skattesänkningar till högaavlönade och förmögna. Vi sade nej till nya reformer. Men i vår ekonomiska motion i vintras presenterade vi en budget som var 8 miljarder starkare än regeringens. Vid telefonsamtalet den 26 augusti – jag vill få bort all mytbildning – var vi, Carl Bildt, inte i närheten av några förhandlingar.

Under resten av min korta replik vill jag ägna Lars Werner några allvarsord. Vänsterpartiet, då Vänsterpartiet kommunisterna, hade under slutet av 80-talet chansen att vara med och ta ansvar. Nästan alltid svek modet, Lars Werner. Detta har inte bara jag kunnat konstatera, utan det har även Bo Hammar, medlem i vpk:s styrelse i 16 år, klart och tydligt avslöjat i sin nyligen utgivna bok "Ett långt farväl till kommunismen". Bo Hammar beskriver tillståndet inom vpk under slutet av 80-talet som kaotiskt, laddat och fyllt av interna motsättningar. Han skriver: "Allra besvärligast blev det de gånger vpk-gruppen hade möjlighet att påverka politiken genom en uppgörelse med socialdemokraterna och regeringen.

Anklagelser om svek, förräderi och klassamarbete ven genom luften. --- Kommunismens mest aggressiva vokabulär kom till flitig användning. Lugn och harmoni rådde däremot när vpk stod utanför politiken och vi fick nöja oss med eldande tal inför tomma riksdagsbänkar."

Eftersom Lars Werner tidigare i talarstolen sade att han själv kunde ha ställt upp, vill jag erinra om ett specifikt tillfälle vid en svår kris för Sverige då jag var statsminister. Vi hade förhandlingar hemma i min bostad, och vi träffade en preliminär uppgörelse. Den klarade uppenbarligen Lars Werner inte att föra hem i sin grupp. Men han ringde inte och talade om detta för mig, utan jag fick reda på det via ett TT-meddelande när jag satt på en presskonferens. Efter det förlorade jag min tro på möjligheten att göra upp med Vänsterpartiet.

Jag vill fråga Lars Werner: Vad har Lars Werner för recept för att undvika att svenska företag faller som kägler och att arbetslösheten flerdubblas? Vad säger Lars Werner till dem som sitter fast i räntefällan? Det är väldigt enkelt att röra sig med ord och säga att det inte skall drabba den ena eller den andra. Men Socialdemokraterna är ett parti som är för stort för att kunna glida undan så enkelt. Vi är ett parti där vi är vana att ta ett ansvar. Vi har en ideologi som håller, och vi har ett partiprogram. Därför vågar vi göra upp även med motståndare, för vi vet var gränsen går för att vi skall kunna be-

hålla vår själ. Det är skillnaden mellan ett parti som kan regera och styra ett land och ett parti som förfaller till opportunist. (Applåder)

Anf. 9 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det är dålig disciplin på regeringen, säger Ingvar Carlsson. Jag tycker att det är dålig disciplin i riksdagen. Ingvar Carlssons partimedlemmar lämnar kammaren när någon annan än han talar. Det kan missuppfattas av folk som ser det och som då tror att det handlar om ett transportkompani som är på väg att transportera sig hem i stället.

En del frågar sig nog varför det inte är någon debatt, varför det inte är några repliker. Då skulle ni ha varit med på en talmanskonferens som var ganska tragikomisk, för då hade ni fått svaret. Jag kan bara säga att det inte var Ny demokrati som ville ha denna föreläsningsserie, som vi får vara med om i dag.

Svar på frågor lär vi väl inte få, så det gäller bara att köra vidare som förut. Det vore dock intressant att få svaret på frågan vad den privilegierade politiska klassen tycker att den själv skall göra. Jag kan ställa frågan, och jag vet att jag inte får något svar

Jag tycker att det som Alf Svensson sade var bra, att ensamheten är ett av de största sociala problemen. Det håller jag med om. Vi i Ny demokrati har ofta talat om en grupp på – noga räknat – 130 000 personer, som är väldigt utsatt, nämligen fattigpensionärerna, vilka lever under existensminimum. Jag hoppas nu att man gör någonting åt deras situation. Det står någonting mystiskt i regeringsförklaringen, som jag förmodar betyder att man tänker göra något. Men förra året när man skulle ta itu med saken gjorde man ingenting annat än att tillsätta en utredning. Att förbättra för fattigpensionärerna skulle kosta en fraktion av det som man lägger ned på den politiska sektorn, på u-hjälp och på allt möjligt annat.

Slöseriet inom Invandrarverket måste tas upp till diskussion. Ni tror att det rör sig om en liten siffra, men det gör det inte. Snart finns det 400 förläggningar i Sverige. Det är ingen konst alls att spara in miljoner kronor på var och en av dessa förläggningar. Vi i Ny demokrati kommer senare att ta upp en debatt här i kammaren och visa att det i dag handlar om kontrakt där man hade kunnat spara 15 miljoner kronor per förläggning – jag avser då 600-personersförläggningar, med låt oss säga 5 å 10 miljoner kronor i genomsnitt. Det är fantastiska belopp. Sådant slöseri måste man åtgärda och våga ta bort.

Sedan skulle man som alla andra kunna säga: Vad var det vi sade? Ja, vad var det vi i Ny demokrati sade förra året, när alla andra sade att det var så väldigt egendomligt att anse det möjligt att spara 196 miljarder på sex år? Den större delen av dessa 196 miljarder utgjordes av en automatisk effekt inom den offentliga sektorn, dvs. 120 miljarder på sex år – 20 miljarder om året. Vårt förslag innehöll den typ av besparingar som ni nu håller på att tala om i den här fempartikonstellationen. Ni talar bl.a. om effektivisering av sjukvården, om avmonopolisering när det gäller den offentliga sektorn, om att lägga upp arbetslöshetsförsäkringen på ett annat sätt, om att rationalisera i kommunerna och om en ny bostadspolitik. När vi räknade med dynamiska

effekter, sade ni att det inte finns några sådana. Vi räknade med att de dynamiska effekterna skulle ge 127 miljarder. Vad är den dynamiska effekten i dag, om jag får fråga? Över 100 miljarder, åt fel håll. Så nog finns det dynamiska effekter, eller hur?

Skillnaden mellan det paket som ni körde med och det vi hade bakom ryggen var att vi hade experter till vårt förfogande, som hade jobbat i kanske 100 gånger fler mantimmar än det hårdkör som föregick ert paket. Så är det med det.

Vi i Ny demokrati sade också en annan sak som borde nämnas, eftersom den har diskuterats. Vi sade att svenska folket nog är med på att ta bort helgdagar. Kan ni tänka er! Alf Svensson kunde vara dubbelt så hänryckt på pingstdagen, så att han kunde avstå från annandag pingst. Vi hade den debatten, och jag vill upprepa det igen: Varför tar man inte bort klämdagarna? Vad är det för märkvärdigt med Kristi Himmelfärds dag? Jag har diskuterat detta ute i Europa. Vad tror ni Mitterrand skulle säga om "jours de kläm", "squeeze days" och alltihop det där? Tror ni att det över huvud taget skulle fungera? Klämdagar lamslår industrin. De är en av de mest idiotiska saker som vi har. Här borde den politiska viljan prövas. Det är två dagar som föregås av klämdagar, nämligen första maj och Kristi Himmelfärds dag. Så det kan vi tydligen göra upp om med Socialdemokraterna och kds.

Jag tror att alla de här sakerna är marginella för folk. Jag tror inte alls att det handlar om några dagars semester, utan det handlar om betydligt viktigare saker. Kan man betala räntan? Kan man leva kvar där man bor? Kan man få arbete? Det är nog dags att nyktra till på den här punkten. Att börja med diskussioner mellan facket och fack 1, fack 2, fack 3 och alla möjliga andra är så typiskt svenskt.

Sedan vill jag säga ett par ord om ett tredje paket. Det är inte precis något större drag under galoscherna nu i Sverige. Hjulén går i stället långsammare och långsammare. Det första paketet som man kom med var egentligen som att kasta grus i det maskineri som gick för långsamt. När man kom på det, kom det gudskelov ännu ett paket som innehöll litet olja. Men det behövs ytterligare ett paket. I detta paket måste man strukturellt skära ned budgetunderskottet mycket mer än vad man hittills har gjort. Då ryker de heliga korna, så att det är lika bra att ni börjar titta på saken. De pengar som då inbesparas bör användas till att skapa efterfrågestimulans, även efterfrågestimulans som icke är finansierad. I annat fall kan det bli slut på konsumtionen. Man kommer att bli tvungen att dra ned och bromsa så mycket att det blir en stor kris i början av nästa år. Det gäller att börja tänka på detta i förväg och inte under de tre sista dagarna innan det går fullständigt åt hel-skotta.

Jag vill snabbt kommentera en sak i regeringsförklaringen. Det gäller skolan. Man hoppas på att det skall bli Europas bästa skola. Men inte lär det bli så med det bisarra betygssystem som utredningen kom fram till. Den enda av dem som var med i utredningen och som gick emot detta betygssystem i denna kammare var Ny demokratis representant. Senare har remissinstanserna visat att betygssystemet är fullständigt vansinnigt. Jag hoppas att regeringen avser att skrota förslaget och att man ger stöd, uppmuntran och utvecklingsmöjligheter till nya duktiga lärare. Vi kan nog vara överens om en

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

sak: om vi skall investera för framtiden i Sverige, skall vi investera i skolan och satsa på ungdomar och utbildning. Detta skall göras på ett klokt sätt. I annat fall måste man tydligen skrämman lärarfacket.

Min taletid är ute. Jag vill bara snabbt tillägga att alla straffskalor i brottsbalken måste ses över. Det är groteskt att det utfärdas så ynkliga straff i Sverige än i dag. De överensstämmer icke med folkviljan när det t.ex. gäller våldtäkter, dråp och mord. Där finns det mycket att göra för justitieministern. Tack.

(Applåder)

Anf. 10 LARS WERNER (v):

Fru talman! Carl Bildt raljerade litet grand över att jag har sökt nya arbetstillfällen. Han talade om jobbsökarkurs. Jag har blivit borgerlig vigselförrättare, och det borde ni väl vara glada över, på rekommendation av "överståten", som Carl Bildt kallar honom – han är faktiskt landshövding – och av Ingvar Carlssons och min borgerliga hemkommun Tyresö. Där tyckte man att jag var lämplig att sköta den uppgiften. Men jag lovar en sak: Jag kommer aldrig att legalisera sådana omoraliska, lösaktiga förbindelser som regeringen och Socialdemokraterna har ingått. Det kan jag lova.

Ingvar Carlsson sade att modet svek Vänsterpartiet. Sedan kom min gamle vän Bo Hammar att figurera i debatten. Det blir han säkert glad över, eftersom han får 20 kr per bok som jag kan prångla ut åt honom. Jag har en bänkgranne snett bakom mig, som var partisekreterare på sin tid, då Ingvar Carlsson och Thage Peterson uteslöt Bo Hammar ur det socialdemokratiska partiets ungdomsförbund. Men Sten Andersson, som jag litar på, säger att den frågan fortfarande är bordlagd. Frågan är ju om ni behöver ta in Bo Hammar på nytt eller om han är bordlagd. Men sedan har Sten Andersson hittat på en ny historia, nämligen att en undersökningskommission är tillsatt.

Jag förstod att Ingvar Carlsson skulle vara sur. Jag gick ju inte upp i talarstolen i dag för att tillfredsställa Ingvar Carlsson. Det måste jag ärligt säga. Jag träffade honom i källaren i går. Han var sur som ättika, eftersom han inte hade ätit. Men jag hoppades att han skulle äta till i dag, så att han skulle vara på bättre humör. Men för att tala litet allvar, Ingvar Carlsson, så är det ju faktiskt inte jag som kritiserar Socialdemokraterna hårdast. Det är ju de egna medlemmarna. Jag vet inte om Stig Malm eller Leif Blomberg räknas som medlemmar. De får ju inte vara med på VU:s möten.

Jag skall inte raljera över att Ingvar Carlsson inte var på Sergels torg i går, men det är ju faktiskt inifrån som kritiken kommer. Jag är mild som en västanvind i fråga om kritiken mot er, fast jag tycker inte om den här uppgörelsen som ni har varit med om att träffa.

Ingvar Carlsson frågade vad vi har för recept. Vi har framställt andra förslag. Vi var beredda att diskutera, men ni var så sugna på att göra upp med regeringen och uppträda statsmannamässigt och ansvarsfullt. Jag hävdar fortfarande att ni ger er på de svagaste grupperna i samhället. Varför? Det gäller sjukförsäkringarna, arbetsskadeförsäkringen och karensdagarna. Ni kommer inte att kunna klara ut detta. Men skyll inte på mig. Det är ju inifrån som ni får kritik, och den har ni gjort er förtjänt av.

Jag vill ta upp en fråga och rikta mig till regeringen – det är ju inte Ingvar

Carlsson som sitter i regeringen. Regeringen har nu på nytt gett sig på kommunerna. Den statliga konfiskationen av kommunernas pengar leder till neddragning av kommunal service, vilket leder till arbetslöshet, som i sin tur leder till minskade skatteintäkter, vilka leder till försämrad ekonomi för staten och kommunerna. Allt detta drabbar barnen.

Man talar om att hålla balans i budgeten. I anslutning till barnlobbys hearing i förra veckan var det någon som sade att barn inte går i repris, om man inte skaffar nya, och det är väl inte för sent ännu. Vi har nog anledning att hålla oss väl med barnen. En dag blir vi gamla. Då är vi utlämnade till deras välvilja och önskan att betala skatter till sjuk- och åldrvården. På vilket sätt, Carl Bildt, kommer fortsatta skattesänkningar att leda till en bättre situation för barnen nu och i framtiden? När ni talar om skattesänkningar, raserar ni den generella välfärden. Av olika skäl tycker jag att vi skall hålla oss väl med barnen, inte bara för att de skall betala för oss på gamla dar, utan också för att jag inte vill se några generationsmotsättningar.

(Applåder)

Anf. 11 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Lars Werner har blivit borgerlig vigsselförrättare. Också jag har varit inblandad i rekommendationsprocessen. Jag tror att han är utomordentlig i den rollen. Lars Werners gamla kyrka har ju så att säga brutit samman, så han blir tvungen att söka sig en ny. Han lovade nu i alla fall att han inte skall viga samman Ingvar Carlsson och mig. Lars Werner är redan en populär person hos min hustru. Han ökar nu ytterligare sin popularitet på den punkten. Hon undrar vad jag egentligen har för mig på nätterna nu för tiden.

Så till barnen. Vad betyder då detta för barnen? För kommande generationer, för framtiden är detta en nödvändighet. Det värsta vi kunde göra vore att kortsiktigt vägra att angripa problemen i dag och skjuta dem framför oss till i morgon, när de blir sjufalt värre. Om det är något vi alla skall lastas för, är det att vi inte i går gjorde det som borde ha gjorts för att förhindra den situation som vi i dag befinner oss i. Att bara vältra över skulder till morgondagen, att ge barnen ett skuldsatt samhälle, är nog det värsta man kan tänka sig. De får då betala skulderna för oss, Lars Werner, i stället för att betala Lars Werners åldrvård. Låt oss se till att vi lämnar över ett samhälle som inte är så skuldsatt som det riskerar att bli.

Så till Ingvar Carlsson och hans frågor. Först den 26 augusti. Ingvar Carlsson sade att det alls inte var någon förhandling. Jag håller med om det. Det var inte någon förhandling. Det var inte avsikten att det skulle vara en förhandling. Men det var en kontakt för att etablera en kanal, för att se hur långt vi kunde gå. Den kontakten stapplade sedan fram. Det fanns från regeringens sida – det vet Ingvar Carlsson och andra i den socialdemokratiska ledningen – en betydande otålighet med de samtalen. Till slut gick det. Jag känner själv en betydande politisk och personlig tillfredsställelse över det.

Ingvar Carlsson ställer frågan om Moderaterna hade varit beredda att ställa upp om situationen hade varit den omvända, med en socialdemokratisk regering och moderat opposition. Det finns två aspekter på den frågan. Den ena är den som Alf Svensson berörde. Det har ju en del att göra med skulden för det som har inträffat. Vi har diskuterat det tidigare. Jag lägger

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

det åt sidan. Den andra aspekten är att när Ingvar Carlsson sökte samverkan under sina år som statsminister, var det sällan en samverkansinvt som utsträcktes till oss moderater. Det vët Ingvar Carlsson och alla i denna kam-mare. Det var en invt till samverkan, säkert för att åstadkomma sakliga lös-ningar men också för att splittra den borgerliga oppositionen.

Jag klandrar inte Ingvar Carlsson för att han egentligen aldrig seriöst prö-vade möjligheten till samverkan med oss moderater under de åren. Han och socialdemokratin behövde uppenbarligen sina djävulsbilder av högern. De målades upp i de grällaste av färger år ut och år in. En del av de djävulsbil-derna kommer nu tillbaka på annat sätt. Jag har själv fått höra från ledande företrädare för socialdemokratin, från denna talarstol, att jag är en person som aldrig kan samverka med någon om någonting över huvud taget. Det var den djävulsbild som målades upp, och som man delvis levde på. Nu är den lagd åt sidan. Jag tycker att det är tillfredsställande. Jag sträcker gärna ut en hand till försoning över all den retorik i det hänseendet som förekom-mit över landet under många år. Men låt oss inte glömma att det var så det var. Det var så det hette, och hur fel visade sig detta inte vara. Också jag, också vi moderater, kunde få till stånd en samverkan, inom borgerligheten, självfallet, men också i kritiska lägen med socialdemokratin.

Jag vet av personlig erfarenhet från många års politiskt arbete att det bortom retoriken och dogmatiken i svensk socialdemokrati finns oerhört mycket av sunt förnuft, verklighetssinne och en storsinhet. Den återfinns inte alltid i det som sägs från talarstolarna. Men den finns nedanför talarsto-larna, och det betyder väl så mycket.

Det är på den grunden vi skall gå vidare. Det finns i dagens debatt en liten tendens att bara tala om det politiska spelet och glömma den ekonomiska verkligheten. Det vi har lyckats uppnå med krisuppgörelserna – som är vik-tiga och historiskt unika – är ett andrum. Det är en början, men inte så mycket mer. Den ekonomiska nedgången är unikt djup, unikt långvarig och unikt svår. Den kommer man inte över enbart med dessa åtgärder. Det kan man göra med sådana åtgärder som vi nu har inlett. Vi kommer att få fort-sätta att spara på de offentliga utgifterna för att undvika att vi lämnar över till våra barn ett skuldsatt samhälle och en stat som inte kan stå på egna ben. Vi kommer att få fortsätta att förbättra villkoren för produktion och företag-samhet. Lyckas vi inte få i gång produktionen av välfärden är varje politisk diskussion om att fördela välfärden bara ett meningslöst slag i luften.

Vi har lagt många myter åt sidan under dessa veckor, dygn och nätter. Men det är mycket som återstår för att verkligen fullborda det epokskifte i Sverige som jag talade om tidigare och som vi alla måste inse allvaret i.

(Applåder)

Anf. 12 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig ta upp några av de saker som Ian Wachtmeister tog upp i sitt anförande. Ian Wachtmeister gav en felaktig beskrivning av svensk flyktingpolitik. Att det finns många människor i flyktingförläggningar i Sve-rige i dag beror naturligtvis inte på den svenska flyktingpolitiken utan på si-tuationen i framför allt Jugoslavien. Den svenska flyktingpolitiken innebär i korthet att vi gör en individuell prövning när det gäller människor som kom-

mer hit och att de som har skyddsbehov får stanna i Sverige. Jag kan inte se att det skulle vara några brister eller fel i den politiken. Däremot är det klart att det finns stora brister och fel i situationen i Jugoslavien, dvs. huvudorsaken till att det finns många människor här.

Sedan vill jag ta upp ett tema som Ian Wachtmeister ofta återkommer till. Det är det han kallar det politiska träsket, där det skulle finnas mycket pengar att spara för att sanera svensk ekonomi. Om man lägger ihop de pengar vi satsar på partistöd, presstöd och organisationer blir det drygt 2 miljarder kronor. Om alla de pengarna togs bort skulle vi bara marginellt påverka situationen för de svenska statsfinanserna.

Jag tycker att det är rimligt att man har ett partistöd. Partier skall inte vara beroende av att ha partiledare eller vice partiledare som är miljonärer eller vara beroende av pengar från intresseorganisationer. Jag tycker att det är rimligt att vi har ett presstöd för att kunna ha en mångfald i den svenska presskören. Det är rimligt att vi ger statligt stöd till handikapporganisationer, pensionärsorganisationer och idrottsorganisationer. De gör oerhört viktiga saker för sina olika grupper – för människor med funktionshinder, för gamla människor och inte minst, vad gäller idrottsrörelsen, för unga människor.

Nu kommer Wachtmeister säkert att gå upp i talarstolen och säga att Westerberg inte har begripit hur mycket stöd som går ut. Men jag har tittat litet noggrannare på vilka pengar som dessutom finns med när man anger betydligt högre tal för organisationsstöd. Ibland förekommer siffror på upp till 9 miljarder kronor. Då räknas också in det u-landsbistånd som går genom enskilda organisationer. Det är ett par miljarder av dessa pengar. Men Wachtmeister vill ju dessutom skära på u-landsbiståndet för sig. Det blir över huvud taget inga pengar kvar, om han skall ta två miljarder här också. Här ingår lönebidrag till personer med handikapp, som med hjälp av detta bidrag får arbete ute i enskilda företag och organisationer. Här ingår bidragen till enskilda daghem och bidragen till studieförbunden, som används för att ge människor möjligheter till utveckling och förkovran. Det är bara fantasier när Wachtmeister säger att detta är ett sätt att sanera svensk ekonomi.

Sedan sade han någonting som jag inte riktigt begrep. Jag skulle vilja ha en förklaring. Wachtmeister sade att vi skall göra ytterligare nedskärningar för att angripa det strukturella budgetunderskottet. Den typen av nedskärningar behövs säkert. Men sedan sade han att vi skall ta de pengarna och skapa efterfrågestimulans. Om vi gör nedskärningar för att få ner det strukturella budgetunderskottet och sedan använder de pengarna till efterfrågestimulans, hur går det då med det strukturella budgetunderskottet?

En av de grundläggande insikterna man skall ha när man närmar sig problem av detta slag är att pengar bara går att använda en gång, och inte två. Ett av Wachtmeisters huvudproblem är att han ofta använder pengar inte bara två gånger, utan ännu fler.

Lars Werner frågade hur det går för barnen i kristider. Som barnminister i regeringen känner jag ett stort ansvar och stor oro för vad som nu håller på att hända i samhället. Det sade jag förut.

Jag tycker att man skall ta larmrapporterna från Barnlobbyn, Barnmiljörådet och andra på stort allvar. Det har regeringen också gjort. Vi har sagt

att vi skall ta reda på vad som faktiskt händer. Mycket av det som uttalas nu är farhågor för vad som skall hända i framtiden. Det är inte rapporter om vad som faktiskt har inträffat.

Vi har nyligen gett Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter, Statens ungdomsråd, Statens kulturråd och ytterligare någon myndighet, följa utvecklingen i kommunerna. De skall dels ge en lägesrapport om hur det är nu, dels följa utvecklingen under det närmaste året för att rapportera till oss vad som händer. Om dessa rapporter visar att barnen kommer i kläm när man nu rationaliserar, effektiviserar och sparar ute i kommunerna, finns det naturligtvis anledning för staten att ingripa och åtgärda detta.

Som framgick av regeringsförklaringen i går återkommer jag också till riksdagen med ett förslag till barnombudsman. Huvuduppgiften för denna barnombudsman blir just att följa hur Sverige fullföljer sina åtaganden med anledning av FN:s barnkonvention, som vi var ett av de första länderna att ratificera.

Fru talman! Låt mig till sist kommentera en sak som Ingvar Carlsson tog upp i sitt huvudanförande. Han sade att tiotusentals kommunalt anställda kvinnor inom sjukvården, barnomsorgen och äldreomsorgen riskerar att mista jobbet. Vidare sade han att regeringen cyniskt påstår att det ger kvinnor nya möjligheter att starta eget. Det är naturligtvis inte så att detta att de riskerar sina jobb i sig, ger möjligheter att starta eget. Det är däremot viktigt att vi driver på förnyelse och förändring i kommunerna när detta nu händer. Där spelar möjligheten att starta eget, dvs. att starta enskilda alternativ, en mycket stor roll.

I söndags träffade jag ett antal sådana entreprenörer nere i Skåne. De har startat dagis, äldreomsorg och annat i egen regi. Alla var mycket entusiastiska och tyckte att de nu äntligen, genom regeringens valfrihetsrevolution, hade fått en chans som de inte hade haft tidigare. Det handlar inte om cynism, utan det handlar i hög grad om att ge nya chanser också till kvinnor i Sverige.

(Applåder)

Anf. 13 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Eftersom generositet är en bristvara i politiken tycker jag att vi skall ta tillfället i akt och åtgärda en del av detta i dag.

Jag tror att det är viktigt att vi talar i klartext på det här området. Det finns naturligtvis ofta taktiska bevekelsegrunder för vissa partier att inte vilja ha med varandra att göra, eftersom man inte blir tydlig om man har med varandra att göra. Jag har genom åren studerat detta dilemma för Socialdemokraterna och Moderata samlingspartiet. Jag har förstått att ni har behövt varandra som motpoler för att göra er själva tydliga.

När landet däremot hotas av en djup ekonomisk kris, kan det ibland inte bara vara politiskt riskfyllt att delta i en uppgörelse. Det kan också vara politiskt riskfyllt att inte göra det. Jag tror att det socialdemokratiska partiet har valt rätt i det långsiktiga perspektivet. Om det skall vara ett trovärdigt regeringsalternativ, måste det i opposition bete sig likadant som man kräver av andra när man själv sitter i regeringsställning.

På den här punkten har Ingvar Carlsson visat att han har en konsekvent hållning. Jag tror att jag kan uttrycka den uppskattningen för Ingvar Carlsson som person och hans sätt att fungera i sådana här sammanhang utan att försvaga hans ställning. Ibland kan det ju vara ett problem att få beröm från andra partier.

Jag upplevde däremot något av ett problem i början av den här diskussionen. Det var så svårt att komma till skott. Det var litet oklart om alla signaler gick fram. Jag skickade själv i väg en signal via några intervjuer där jag talade om öppenhet för omprövning när det gäller vissa skatter, reallöneskyddet, villaavdraget och momsens. Ingvar Carlsson uppfattade signalen. Det kom i alla fall en signal tillbaka, och jag förstår den också. I dag kan vi konstatera att det blev ändringar på dessa punkter.

Anledningen till att jag gav den signalen trots att jag är en del av en regering som fungerar som en helhet, är naturligtvis inte enbart för att plötsligt gå in i rollen som partiordförande, utan de risker som jag såg i de inråningsförsök som förekom på hemmaplan spridda via TV och annat. Där sades liknande ultimativa saker om vårdnadsbidraget som hade kunnat låsa situationen. Jag anser att det hade varit en katastrof för landet. Det fanns ingen anledning att dölja sina egna uppfattningar i den här situationen.

Låt mig därefter ta fasta på några av de saker som Ingvar Carlsson tog upp i sitt anförande. Det gäller bl.a. återkopplingen till 30-talet och att det behövs en kombination av politiker med radikala visioner och framstående nationalekonomer. Det borde vara så i dag att våra ekonomiska forskare har ett eldorado när det gäller att fördjupa sig i det skeende som vi har gått igenom under senaste tiden. Det är viktigt att så sker. Då får man veta hur marknaden agerar och vad som är de egentliga, underliggande och pådrivande mekanismerna. Jag tror att det utifrån en analys av krisutvecklingen och hur man kan hantera en sådan situation finns utomordentligt goda möjligheter att ta fasta på det Ingvar Carlsson sade i detta avseende.

Andra saker som jag har noterat hos Socialdemokraterna är att de har litet svårt att förstå att andra partier också kan ha en ansvarsfull inställning till t.ex. arbetsmarknadspolitik. När man skall trösta marknaden är det ju inte alltid populärt att säga att man skall driva en radikal arbetsmarknadspolitik. Det är en minuspost i sammanhanget.

Det arbetsmarknadspaket på tio miljarder kronor som nu är en del av krisuppgörelsen är ju i viktiga delar det förslag som Börje Hörnlund hade lagt fram till finansdepartementet. Det var förresten på femton miljarder kronor. Men tiomiljarderspaket blir ungefär lika mycket när man räknar om det till helårseffekt. Jag hade blivit förvånad om vi inte hade kunnat komma till enighet i det avseendet.

Jag skall återkomma till Ian Wachtmeister i nästa replik. Jag vill bara påminna Ian Wachtmeister om innebörden av energiskatteuppgörelsen från i våras. Den var ju att man förenade dessa olika syften, dvs. att skapa en god miljö och ändå klara konkurrenskraften för svensk industri. Om Ian Wachtmeister har glömt bort det, vill jag gärna friska upp minnet i den delen.
(Applåder)

Anf. 14 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag har ännu inte hört Ian Wachtmeister hålla ett enda anförande utan att ta upp biståndet. Han talar om heliga kor som skall slaktas. I dag föll det mycket märkliga uttalandet att biståndspolitikerna skall anpassas till verkligheten. Ian Wachtmeister talar ju ofta om verkligheten.

Fru talman! Sedan har jag litet svårt att låta bli att anknyta till den bild som målades upp här för en god stund sedan om klassrummet. Jag får naturligtvis tacka för att jag satt välartad långt fram. Men låt oss se hur det skulle se ut om vi hade Nydemokraterna där.

Ja, att Bert Karlsson skolkar och inte är med vet vi ju, och det ser vi ju här också, på tal om transportkompani. Ian Wachtmeister själv skulle väl hålla sig längst bak i salen och stapla ölbackar och slamra och gå an, gissar jag. Sedan skulle han tala om att det var verkligheten. Som biståndsminister skulle jag göra mitt yttersta för att få någon att ställa upp och ge honom extralektioner i geografi, om det nu fanns någon som tog på sig en sådan svår uppgift. Jag är inte helt säker på att en sådan pedagog existerar, trots allt tal om duktiga lärare som skulle kunna lyckas.

Fru talman! Trösten finner man naturligtvis i att Wachtmeister nu citerar psalmboken och inte längre bara hojtar: Häng mé, häng mé! Risken är naturligtvis att han fortsätter på den lutherska psalmen han var inne på tidigare och enbart klämmer i med "Platt intet oss förfärar".

Frågorna om biståndet och vårdnadsbidraget har varit mycket på tapeten i samband med krisuppgörelsen för vårt partis vidkommande.

Jag skall utan omsvep säga att det är tungt att det inte går att upprätthålla enprocentsmålet. I regeringsförklaringen står det emellertid klart och entydigt att vi skall sträva efter att nå dit igen. Vi skall nu koncentrera oss på att få biståndet att bli så effektivt som möjligt och se till att nedskärningarna inte drabbar de sämst ställda, katastrofanslaget eller enskilda organisationer som vi vet gör ett mycket bra arbete.

Fru talman! Jag vill passa på tillfället att understryka – det är inte meningen att ge några bortförklaringar – att relationerna mellan i- och u-värld, mellan norra och södra halvklotet, styrs förvisso icke enbart via biståndsbudgetar.

För några veckor sedan hade Världsbanken sitt årsmöte i Washington. Då betonade Världsbankens ledare, Mr Preston, igen vad Uruguayrundan och handelspolitiken betyder för de fattiga folken. Han underströk att de fattiga länderna skulle få ca 50 miljarder USA-dollar om Uruguayrundan skulle föras till ett slut.

Vi i de starka i-länderna har varit väldigt måna om att riva murar i Europa, mellan kommunismen och den fria demokratiska världen. Vi skall vara mycket glada över att de murarna har rivits. Det finns dess värre ett mindre intresse för att engagera sig i att riva de handelshinder som är till så starkt förfång för de fattiga länderna.

Fru talman! Det är viktigt att vi koncentrerar oss på en effektiv biståndspolitik. Vi kan alla vara klara över – ingen kan ha någon annan uppfattning – att det behövs fortsatta insatser för de sämst ställda medmänniskorna som lever oss fjärran.

Låt mig erinra om en sådan sifferuppgift. I Somalia har 200 000 barn dött.

Det är detsamma som två årsklasser. Det är som om första och andra årskurserna i Sverige hade försvunnit.

Det går att vitsa om detta och dra upp mungiporna. Jag medger att jag säkert kunde ha uttryckt mig bättre. Men någon gång, särskilt här i dag, vill jag att vi tar till oss detta, nämligen att i jämförelse med ofantligt många människor världen över har vi det, trots allt tal om kriser, oerhört bra.

Vi mår mentalt bra i Sverige av att få hjälpa. Jag tror faktiskt att Skriftens ord gäller, vare sig man tror på Skriften som Guds ord eller inte, dvs. att det är saligare att ge än att ta.

(Applåder)

Anf. 15 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill inleda mitt sista inlägg med att ge ett par kommentarer till debatten.

För det första är jag är förvånad över att framför allt Carl Bildt inte har tagit upp någon diskussion om regeringsförklaringen med tanke på den kritik jag har riktat mot den.

För det andra vill jag instämma i vad framför allt Bengt Westerberg och Alf Svensson har sagt gentemot Ny demokrati. Regeringen har sammantaget längre taletid än vad jag har. Jag får därför uttala att jag instämmer till fullo när de gäller både bistånd och flyktingar. Jag tycker att det är viktigt att markera detta.

Jag är möjligen förvånad över att statsministern hela tiden överlåter åt Bengt Westerberg och Alf Svensson att föra debatten mot Ny demokrati. Det vore värdefullt om Moderaterna gjorde en lika kraftfull markering mot Ny demokrati.

Jag vill erinra Carl Bildt om att när vi hade de första kontakterna pågick en moderat kampanj mot socialdemokratin i annonser och på affischspelare runt om i landet. Det var inte den bästa atmosfären som därmed skapades. De budskap som gick ut vidhöll sänkta skatter och nya reformer. Då fanns det ingen plattform att ha som utgångspunkt i resonemangen.

Jag får väl tolka bäst jag kan det Carl Bildt sade om framtiden. Jag tror emellertid att det aldrig går att angripa ett borgerligt parti i framtiden på samma sätt för att träffa uppgörelser med socialdemokratin efter det som nu har inträffat. Jag ser det som något positivt.

Apropå djävulsbilder: Jag tror inte att någon har utsatts för sådant mer än min företrädare Olof Palme.

Jag fick inte något svar alls på min andra fråga som jag ställde. Om privatiseringen innebär att regeringen förbereder att gå i opposition, är jag fullt beredd att låta det initiativet ligga utanför den överenskommelse vi har träffat.

Jag har också en kort kommentar om vad som står i regeringsförklaringen om den väg vi måste vandra för att svensk ekonomi skall börja växa igen. Jag blir litet orolig när statsministern samtidigt säger att han kör med turbofart på den vägen. När moderata statsråd kör med turbofart på den väg vi skall vandra känner jag oro för svenska folket och för oss övriga.

Så till Lars Werner. Ja, Bo Hammar är ett sanningsvittne. Han var en av Werners närmaste medarbetare, och han säger att när man i Vänsterpartiet

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

skulle föra diskussioner om samverkan med Socialdemokraterna och träffa uppgörelser, vann de krafter som inte ville vara med och ta ansvar. Därmed undergrävdes möjligheterna att föra en politik under min tid som statsminister mellan de partier som ändå hade röstat fram mig som statsminister. Det var därmed en oerhört allvarig situation som uppstod. Det skedde i ett läge då det var nödvändigt att strama åt politiken för att klara jobben. Det är riktigt att det fanns facklig kritik då som nu mot detta. Jag tvingades t.o.m. att driva frågan till en regeringskris då jag såg hur allvarig situationen var.

Jag tror att många som då var med och fällde hårda ord i dag är beredda att säga att det var synd att den socialdemokratiska regeringen inte fick igenom sina förslag. Då hade tiotusentals människor som nu går arbetslösa haft ett jobb att gå till.

Nu befinner vi oss i en ännu allvarigare situation. Det är riktigt att jag återigen framför kritik. Men frågan är: Vad är alternativet?

Låt mig vara mycket konkret. En person som förra året hade ett lån i villan, radhuset eller bostadsrätten på 500 000 kr, har fått den månatliga räntekostnaden höjd med 3 430 kr. Varje månad! Den som har 750 000 kr i lån får en ökning på över 5 000 kr i månaden.

Sedan har det blivit en situation då räntorna har rusat i höjden. Frågan blev då om vi socialdemokrater skulle göra något åt detta. Eller skulle vi göra det bekvämt för oss och ställa oss vid sidan och säga att det är nu borgerlig majoritet och att vi inte skall besudla oss med regeringen Bildt? Det är klart att det hade varit enkelt. Det hade varit lättare för mig, och jag hade sluppit de protester som kommer från eget håll.

Men, Lars Werner, jag hade inte kunnat se de människor jag åker tillsammans med i bussen från Tyresö och som jag möter i tunnelbanan i ögonen, om jag hade vetat att socialdemokratin hade kunnat vara med och hjälpa till att pressa ner räntan och få bukt med det budgetunderskott som hotar all välfärdspolitik i framtiden. Om jag hade försökt att komma undan litet enkla i diskussionen, precis på det sätt som Bo Hammar redovisar att ni resonerade i Vänsterpartiets riksdagsgrupp, hade jag haft svårt att sitta på Tyresöbussen.

Då tar jag hellre det obehag som det innebär på kort sikt att få kritik, till en del även från mitt eget håll. Jag kan försäkra att jag efter den här krisen också fortsättningsvis sover väldigt gott om natten. Jag tror att jag skulle ha sovit betydligt sämre, om jag hade gjort det lätt för mig på kort sikt och kommit undan kritiken. Från första stund, herr talman, har jag inte tvekat ett ögonblick om att det var den ansvarsfulla vägen som socialdemokratin skulle gå.

(Applåder)

Anf. 16 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag har tre minuter på mig – snabba tag. Ja, herr statsminister, det gäller jobben. Det gäller inte sysselsättning och konstgjord andning. Där är vi överens.

Om Alf Svensson aldrig har hört mig tala utan att säga u-hjälp, bevisar det hur sällan Alf Svensson är i denna kammare. Men då har han sällskap med många andra, förstod vi.

Bengt Westerberg säger att det förhållandet att det är många i de svenska flyktinglägren beror på hur det är i Jugoslavien, inte i Sverige. Nu är det sagt att 70 000 flyktingar råkade hamna i Sverige, medan 7 000 råkade hamna i Danmark, 3 000 råkade hamna i Finland och 5 000 råkade hamna i Norge. Så bedrivs alltså svensk flyktingpolitik.

När vi tar upp nästa fråga – organisationsstöd, partistöd och presstöd – menar vi fortfarande: Sänk partistödet! Vi föregår med gott exempel. Jag tycker att det är en ynkedom att ingen är med på det.

Jag påstår att de samlade stöden är 15 miljarder kronor och att 20 % är 3 miljarder. Jag föreslår att man gör en utredning, rensar och analyserar. Från Riksrevisionsverket finns 222 sidor material om detta. Det är inte alls bara handikapp- och idrottsrörelserna som får stöd. De går in på en sida. Så det finns mycket att göra.

Jag påstår att de heliga korna, som jag har nämnt här, är värda minst 45 miljarder kronor, och nu skulle jag vilja att regeringen, som har hela utredningsmaskineriet, själv visar för svenska folket hur stort beloppet är. Då talar jag alltså om flyktingpolitiken, u-hjälpen och den politiska sektorn. Utred det! Visa siffrorna, är ni snälla, så skall vi tala om dem sedan!

När det sedan gäller paket nummer tre, som jag talade om, försökte Bengt Westerberg visa någon sorts ekonomiskt klartänkande som inte var så särdeles klart faktiskt. Jag talade om att ytterligare minska det strukturella budgetunderskottet. Det finns en utomordentlig metod att göra detta utan att också minska efterfrågan, och det är de förslag som jag kom med.

Marknaden, verkligheten, skulle däremot mycket väl förstå, om man samtidigt tillfälligt ökade den dynamiska delen, alltså att man sätter sig ytterligare litet i skuld för att få hjulen att gå. Jag är övertygad om att det jag nu säger tyvärr kommer att bli oerhört aktuellt. Man måste göra både och. Man måste bromsa strukturellt och gasa på den andra sidan.

Sedan kan det vara bra att säga någonting om det fria ordet här nu, när det skall finnas ett fritt ord. Den stora politiska maktapparat vi nu kommer att få se agera har kontroll över det mesta i radio och TV och i tidningsväg. Då är det alltså viktigare än någonsin med fri radio och TV.

Då ber jag att få berätta att fortfarande år 1992 arbetas det frenetiskt i utredningar och på andra håll på att åstadkomma politisk kontroll och styrning över radion och föreskriva vilka politiska organ som skall ge vem tillstånd att öppna sin lilla radiokanal. Detta pågår än i Sverige. Det pågår där- emot inte längre i Albanien och Sovjet.

(Applåder)

Anf. 17 LARS WERNER (v):

Herr talman! Nu kan det väl ändå vara slutdiskuterat om att jag har fått jobb som borgerlig vigselförrättare. Håller ni på ett tag till, kommer jag att tala om att jag också har varit officiant i 35 år och just nu har bildat en firma med min vän Fridolfsson, med Sten Andersson som måttagare, som son till en gammal snickare.

Skämt åsido! Jag vill ta upp en annan fråga som har diskuterats i samband med krispaketet. Jag vill fråga Olof Johansson, om han tycker att den indragning av köpkraft som det innebär att höja momsen med tre procentenheter

rimmar väl med centerns allmänna profil, när man i vart fall i retoriken talat mycket om de sämst ställda pensionärerna och nästan gjort gällande att de är de som har slagits mot matmomsen. Litet har väl vi också gjort.

Sedan till Ingvar Carlsson. Bo Hammar är sanningsvittne. Ja, det är klart. Han kommer ju från socialdemokratin, och där är ni alla sanningsvittnen.

Nu är det så här, Ingvar Carlsson, att man inte alltid får sina egna med sig. Ta Lillemor Arvidsson i Kommunal, som säger att summan av de två paketen för Kommunalfamiljen, med en heltidsanställd och en som jobbar 80 %, är ökade kostnader med en tusenlapp i månaden. Det har vi räknat ut, säger Lillemor Arvidsson. Hon är besviken på Ingvar Carlsson och Socialdemokraterna och tycker att man borde ha tagit en extra sväng förbi Sveavägen 68 vid demonstrationen i går. Det tycker inte jag. Jag anser inte att ni var huvudmotståndarna, men ni har ansvar för det som skett.

Ingvar Carlsson säger: Jag hade inte kunnat se folk i ögonen på bussen från Tyresö. Vad är det för dumheter? Om Ingvar Carlsson inte hade gått med på uppgörelsen, hade han kunnat se folk mera i ögonen. Jag har kunnat se dem i ögonen när jag kritiserar Socialdemokraterna.

Vi skall inte bråka om att Ingvar Carlsson inte var med på Sergels torg i går, men han hade kunnat vara med och hört vad hans egna sade om honom och den uppgörelse som Socialdemokraterna har träffat.

Låt mig till sist, herr talman, ta upp en fråga som har försvunnit i debatten. Det är frågan om utlandslånenormen. Jag vill fråga statsministern: Vore det inte bättre att svenska staten i nuläget tog upp sina utlandslån själv i stället för att gå via de svenska företagen, som sedan lägger på en extra ränta? Jag skulle gärna vilja att statsministern svarade på den frågan, för den är ju inte helt ointressant när det gäller statsskulden och ränteläget här i landet.

Anf. 18 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det ena hänsynslösa avslöjandet kommer ovanpå det andra. Nu får vi reda på att Lasse Werner i tysthet har extraknäckt i 30 år som begravningsofficiant. Det var ett ovanligt långdraget farväl till kommunismen.

Vad gäller utlandslånenormen vill jag bara säga att det har skett en förändring i politiken i det hänseendet. Det sker nu en statlig utlandsupplåning för att säkra valutareserven och för att via Riksbanken göra vissa avlyft i bankerna.

Däremot att börja låna utomlands till statens budgetunderskott tror jag inte i nuvarande läge – eller i något läge alls egentligen – vore en bra politik. Man skulle riskera att ge alldeles felaktiga signaler. Vi skall hantera vårt budgetunderskott själva inom landet. Vi skall framför allt se till att det snart börjar att minska.

Så till Ingvar Carlsson. Han har varit kritisk mot regeringsförklaringen. Det hade varit mera konstigt, om han inte hade varit det. Även om vägen är gemensam när det gäller stora delar av den ekonomiska politiken, företräder vi trots allt skilda meningar på andra områden, som alls icke är oväsentliga: skolpolitiken, rättspolitik, delar av miljöpolitiken och annat. Där skall den politiska debatten fortsätta under den tid som ligger framför oss, och det kommer den att göra.

Låt mig också påpeka att när jag sade att vi for med turbofart på den ge-

mensamma vägen, var det efter det att vi hade tillbringat natten tillsammans och till massmedias och marknadernas häpnad hade åstadkommit ytterligare en viktig uppgörelse. Då for vi med turbofart på den gemensamma vägen. Det var utan dalmatinerhundar, men det var en gemensam bil som Ingvar Carlsson och jag då hade ansvaret för.

Vad gäller samverkan och överenskommelser är det viktigt att ha klart för sig att samverkan är viktig när det är samverkan om rätt politik. Jag är inte den som förordar samverkan för samverkans egen skull. Om alla samverkar om någonting som är fel, är detta ytterst ändå fel, trots att alla råkar samverka kring det. Därför skall halten i varje överenskommelse avgöras av om den är rätt eller fel, av om den bidrar till lösandet av våra ekonomiska problem eller inte.

Det är därför också viktigt att vi har en riktig analys av vad som har hänt, av vad som är roten till krisen och av vilken väg som kan leda framåt under kommande år. Jag måste därvidlag, mot bakgrund av mycket av den offentliga debatt som förs, entydigt säga att det är en utveckling baserad på marknadsekonomi, fri konkurrens och öppenhet gentemot omvärlden som är grunden för välfärden.

Det är inte för mycket av marknadsekoniskt orienterad politik som har gett oss krisen, utan det är för litet av denna politik som har fört oss in i problemen. Det är inte mindre av denna politik som skall föra oss ut ur problemen, utan det är faktiskt mer av den som krävs under kommande år för att vi skall kunna återupprätta tilltron till styrkan i den svenska ekonomin.

Ingvar Carlsson var inne på det berömda stoppaketet från vintern 1990. Jag skall inte i detalj gå in på det utan vill bara säga att det var ett av de allvarligaste i en lång följd av stickspår som vi har varit inne på. Det kanske illustrerar vikten av att Sverige i detta läge, när nationer testas och när det blåser på marknaderna ute i Europa, har en regering som står på en ekonomiskt liberal och en marknadsekonomisk grund.

Detta har varit avgörande för förtroendet till inriktningen av den svenska ekonomiska politiken och för inriktningen av strävandena att återupprätta styrkan i svensk ekonomi. Hade vi inte haft det, hade vi haft avsevärt sämre förutsättningar för att klara den kris som vi nu befinner oss mitt uppe i.

Till det har kommit effekterna av krisuppgörelserna med socialdemokratin. De har gett ökat stabilitet och större styrka åt den nationella politik som vi vill föra. De har gett bättre möjligheter att klara en situation där vi lever på lånade pengar och på lånad tid.

Vi har tillbringat nätter tillsammans för att uppnå dessa resultat. Vi har konstaterat att dessa nätter har varit ganska tuffa, men att ansvarstagandet till slut har dominerat. Säkert kommer det att ligga stenar framför oss på vägen under kommande veckor och månader. Det kan gälla tvister om tolkningar och situationer där vi måste inse att snabbheten i beslutsfattandet kan stå i en omvänd korrelation till kvaliteten i beslutsfattandet på olika punkter. Då måste vi kunna resonera med varandra. Nätterna ligger bakom oss, men det är många dagar av gemensamt ansvarstagande som ligger framför oss alla i denna kammare när det gäller att klara den unikt djupa och allvarliga kris som många år och decennier av försyndelser och felaktigheter har fört oss in i.

(Applåder)

Anf. 19 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis inte så att alla tidigare jugoslaver kommer till Sverige. Kanske ett par miljoner är på flykt från sina hem, de flesta självfallet i närområdet, ett par hundra tusen i Tyskland och åtskilliga tiotusental också i andra länder.

Skälet till att många av dem kommer hit är naturligtvis att många har vänner och bekanta här. De känner till Sverige genom vykortet som har kommit härifrån och vad man har berättat för dem om det nya landet som man har kommit till, inte alltid som flyktingar utan ofta genom arbetskraftsinvandring på 60- och 70-talet.

Det finns ingen som blundar för problemen i Jugoslavien, inte heller för de problem som kan skapas i Sverige och i många andra länder som har tagit emot ett stort antal personer från Jugoslavien under senare tid, men Ny demokratis kampanj mot invandrare och emot flyktingar har ju inte startat med krisen i Jugoslavien utan pågick med samma intensitet innan den stora flyktingströmmen kom hit. Alla människor som har lyssnat till Wachtmeister under de år som han har varit verksam som politiker liksom för den delen även de som har läst hans böcker vet detta.

Jag förnekar inte alls att det skulle gå att skära i anslagen till idrotten, till partierna, till bistånd och annat, och Ny demokrati har naturligtvis sin fulla frihet att framföra sådana synpunkter. Men när man använder uttrycket "det politiska träsket" är det bra att veta vad som åsyftas med detta. Det är idrottsorganisationer, handikapporganisationer, pensionärsorganisationer, politiska partier osv. Jag tycker att benämningen "det politiska träsket" på dessa folkrörelser är något inadekvat.

Att tala om det politiska träsket när Röda korset, Rädda barnen och andra organisationer hjälper till att effektivisera vårt u-landsbistånd tycker jag är fullständigt vansinnigt, men det är precis det som Wachtmeister och Ny demokrati gör.

Det var just därför att Ny demokrati är ett sådant alternativ i politiken som tydligt framträder av sådana här debatter och exempel, som jag personligen och det parti som jag företräder tyckte att det var så oerhört viktigt, när Sverige hade hamnat i en kritisk situation, att vi gjorde upp med socialdemokraterna, att vi kunde finna en brygga över blockgränsen för att nå fram till en gemensam syn på och gemensamma förslag till hur krisen skulle hanteras.

Även om det då blossar till av gamla motsättningar i debatten – det skrivs tidningsartiklar och görs uttalanden som kanske inte precis främjar samarbetsklimatet – hoppas jag ändå att det skall ha inneburit ett genombrott för ett bredare samarbete också för Sveriges relationer till omvärlden i denna viktiga fråga, på samma sätt som vi tidigare har haft samarbete när det gäller utrikespolitik, Europapolitik, försvarspolitik och mycket annat.

Herr talman! När partiledare och en del andra var inbjudna till en middag med riksdagsjournalisterna för ett tag sedan råkade fru talmannen Ingegerd Troedsson i sitt tacktal säga att vi i dag skulle ha inte en partiledardebatt utan en partiledaröverläggning. När jag nu har åhört och deltagit i denna debatt tycker jag inte att det var någon dålig beskrivning.

(Applåder)

Anf. 20 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Lars Werner tog upp pensionärernas situation, och det finns anledning att svara på de frågor som har ställts. Uppgårelsen innebär ju bl.a. att de sämst ställda pensionärerna skall hållas skadeslösa för den neddragning av pensionerna som ingår i uppgörelsen.

När det gäller matmomsen och den differentierade mervärdesskatten vet Lars Werner var jag står. Jag skall för säkerhets skull upprepa det. Vi har varit pådrivande när det gäller att få ned momssatserna på sådant som ingår i livets nödtorft. Till en del har vi lyckats, nämligen när det gäller maten och persontransporterna. Det vore bra om så också vore fallet med bostäderna. Jag har kvar den uppfattningen, eftersom det handlar om nödvändiga utgifter för alla människor.

Vi har fortsatt att slå vakt om differentieringen av mervärdesskatten, också i de överläggningar som nu har ägt rum. När andra har sviktat har vi stått fast. Även om gapet har minskat något, ändrar vi i båda fallen med tre procentenheter i förhållande till de beslut som redan tidigare har tagits. Tidigare har beslutats om en sänkning av den generella nivån från 25 % till 22 %. Genomför vi inte det, finns det en logik i att lägga tre procentenheter också på 18-procentnivån. Vi har gått med på det, men vi anser att man därmed också har fastlagt en princip. När man sänker den generella nivån skall man sänka även den lägre nivån.

Låt mig något beröra debatten mellan Ian Wachtmeister och Bengt Westerberg. Det är egentligen fel att den debatten förs så ensidigt mellan dessa två, eftersom den gäller något av politikens kärna och förutsättningar.

Jag tror att det är viktigt att vi alla i detta hus står upp för demokratin och för vanligt folks möjligheter att vara med i medlemsburna partier. Det är också viktigt att vi får ut information på bredden i det svenska samhället. Det finns på andra håll avskräckande exempel, som det verkligen inte finns anledning att följa. Jag hoppas att Ian Wachtmeister inte är företrädare för en uppläggning där miljonärerna svarar för politiken och folket får rätta sig därefter.

(Applåder)

Anf. 21 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag vill erinra om några få meningar i regeringsförklaringen. Där står: "Regeringens utgångspunkt är den syn på människors lika värde och människolivets helgd som genom Sveriges kristna och humanistiska tradition är så starkt förankrad i vårt land." Där står också att den svages rätt till trygghet och integritet och den ensammes rätt till delaktighet utgör grunden för den politik som vi skall föra.

Herr talman! Det har här talats om den gemensamma vägen. Jag undrar om det inte är dags att börja tala om den smala vägen och om det är den vi befinner oss på. Det är utomordentligt viktigt att understryka människovärdets roll och betydelse. Ingen skall hamna vid sidan om eller fösas åt sidan. Jag talar då inte enbart om dem som bor fjärran från oss i fattiga länder, s.k. u-länder, utan jag talar också i allra högsta grad om äldre, barn och kvinnor i vårt eget land.

Jag tycker att vi av och till ser att det jag talade om inledningsvis, ensamhe-

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsför-
klaringen*

ten, får göra sig gällande alldeles för mycket. Det finns symtom på bristande respekt för medmänniskan. Jag vill inte kasta detta över något parti eller någon politiker, utan jag tycker att vi alla kan ta åt oss.

Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå hur man kunde komma till den slutsats som en domstol gjorde för några dagar sedan då en våldtäktsman dömdes till lagens mildaste straff, två års fängelse, efter våldtäkt på en 13-årig flicka. Motiveringen var att flickan såg vuxen ut. Förövaren antogs inte kunna inse att hon var ett barn. Vilket förakt för barnet! Hur kan en våldtäkt på ett barn – ett brott som skadar henne en lång tid framåt, kanske för hela livet – ge ett kortare straff på grund av brottslingens felbedömning? För flickan blir ju brottet inte mindre grovt, mindre avskyvärt och mindre mänskligt förnedrande. Man skulle också kunna tillägga: Vilket förakt för kvinnan! För mig är det dessutom obegripligt att brottet skulle bedömas mildare om det var fråga om en vuxen kvinna.

Herr talman! Jag tror att frågorna om människovärdet nu måste kunna få mer utrymme i den debatt som kanske kommer att äga rum litet i skuggan av den ekonomiska uppgörelsen över blockgränsen.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att jag tror att detta kommer att auktorisera och främja demokratin.

(Applåder)

Partiledardebatten var härmed avslutad.

3 § Avsägelse

Talmannen meddelade att Ingrid Detter de Lupis (m), Stockholm, anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ersättare för ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna framställning.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förkortad motionstid

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1992/93:1 till utbildningsutskottet
1992/93:2 till trafikutskottet
1992/93:4 till justitieutskottet
1992/93:5, 6 och 8 till lagutskottet
1992/93:9 till trafikutskottet
1992/93:11 till justitieutskottet
1992/93:12 till näringsutskottet
1992/93:14 till utbildningsutskottet
1992/93:19 till lagutskottet
1992/93:26 och 35 till justitieutskottet
1992/93:36 till finansutskottet

Beträffande proposition 1992/93:35 Immunitet och privilegier för ministerrådsmöten och ämbetsmannakommittémöten inom Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till sex dagar.

Kammaren beslöt att förkorta motionstiden för denna proposition till att utgå måndagen den 12 oktober.

Beträffande proposition 1992/93:49 Förlängd trafik på inlandsbanan hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till sju dagar.

Kammaren beslöt att förkorta motionstiden för denna proposition till att utgå tisdagen den 13 oktober.

5 § Återkallelse av proposition, m.m.

Regeringen hade genom skrivelse 1992/93:39 återkallat proposition 1991/92:141 om upphävande av lagen (1986:1242) om försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt, m.m.

Förste vice talmannen anmälde att han avskrivit detta förslag samt de med anledning av propositionen väckta motionerna 1991/92:Bo10–Bo13.

Förste vice talmannen meddelade att motioner med anledning av skrivelsen fick väckas senast den 13 oktober kl. 16.30.

Regeringens skrivelse lades till handlingarna.

6 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1992/93:7 Rätten till folkpension m.m.

Prot. 1992/93:3
7 oktober 1992

7 § Kammaren åtskildes kl. 12.55.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 15 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Prot. 1992/93:3

7 oktober 1992

Onsdagen den 7 oktober

1 § Ny riksdagsledamot m.m.	1
2 § Partiledardebatt med anledning av regeringsförklaringen	1
Ingvar Carlsson (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Lars Werner (v)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
3 § Avsägelse	42
4 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förkortad motionstid	42
5 § Återkallelse av proposition, m.m.	43
6 § Bordläggning	43

